

Finalpartiklar i norske talemål. Ei undersøking av variasjon knytt til geografi, alder og kjønn

Kaja Borthen, Åshild Søfteland, Perlaug Marie Kveen, Elena Karagjosova og Anders Nøklestad

Denne artikkelen rapporterer om ein studie av geografiske og demografiske trekk ved 46 etterstilte uttrykk i norske talemål, mellom anna *gitt*, *sant* og *kan du skjønne*. I fyrste del av studien er spørjeskjema nytta som metode. Resultata frå denne undersøkinga viser i kva grad informantar frå ulike stader i Noreg rapporterer om bruk av dei etterstilte uttrykka. Andre del av studien er ei undersøking av førekomstar av etterstilte uttrykk i korpusa Nordisk dialektkorpus og LIA norsk. Samla viser studien at i) mange av dei 46 etterstilte uttrykka er avgrensa geografisk, ii) ein del av uttrykka blir nytta i større grad av dei eldre informantane enn av dei yngre, og omvendt, iii) nokre få uttrykk har ein meir frekvent bruk hos menn enn hos kvinner, og omvendt, og iv) yngre språkbrukarar ser ut til å plassere uttrykk i den etterstilte posisjonen meir hyppig enn eldre når fleire posisjonar er mogleg. I tillegg gjev undersøkinga auka innsikt om dei to metodane som vart nytta.

1 Innleiing*

Temaet i denne artikkelen er etterstilte uttrykk som *gitt*, *sant* og *kan du skjønne* i ytringar av typen *Det går mykje i country, gitt*. Slike uttrykk blir kalla finalpartiklar. Finalpartiklar er eit interessant studieobjekt, mellom anna fordi dei har spesielle syntaktiske, morfologiske og fonologiske eigenskapar og fordi dei seier noko om samtalekulturen hos den gruppa språkbrukarar som nyttar dei. Ifølgje Hancil, Post og Haselow (2015: 7–18) har finalpartiklar mellom anna følgjande eigenskapar:

* Ein stor takk til Brit Mæhlum og Stian Hårstad, som har lese gjennom og kommentert ei tidleg utgåve av denne artikkelen, og til to anonyme fagfellar og redaktøren i *Maal og Minne* for gode innspel.

- i Dei er ikkje-bøyelege einingar som er laust kopla til ei syntaktisk eining (heretter 'vertsyttring') som dei er plasserte til høgre for.
- ii Dei opptrer på slutten av ei intonasjonseining som dei er prosodisk integreerte med.
- iii Dei har ikkje proposisjonelt eller sanningsfunksjonelt innhald.
- iv Tydinga deira er relativt vag og variabel (*prosedural* heller enn *konseptuell*, jf. Blakemore 1987) og funksjonen kan endre seg avhengig av innhaldet i vertsyttringa.
- v Dei bidreg typisk med informasjon som relaterer (delar av) innhaldet i vertsyttringa til kontekstuelle tilhøve, som tilhøyrar, talar og/eller den tidlegare diskursen. Til dømes kan dei antyde kva for talehandling som er meint, kva for epistemisk eller kjenslemessig haldning talaren har til (delar av) innhaldet i vertsyttringa, korleis tilhøyraren er forventa å sjå på (delar av) innhaldet i vertsyttringa, og/eller relasjonar mellom (delar av) innhaldet i vertsyttringa og tidlegare diskurseiningar.
- vi Historisk sett har dei typisk opphav i eit leksikalsk ord som over tid har utvikla seg til finalpartikkelen, som ei heterosem¹ form.

I tillegg til dette seier Hancil, Post og Haselow (2015) at finalpartiklar på tvers av språk typisk er monomorfemiske, altså ikkje samansette. Til liks med Fischer (2006) reknar vi fleirordsuttrykk som finalpartiklar så sant dei har dei definerande eigenskapane i i-vi. I tillegg har norske finalpartiklar typisk trykklett uttale.

Finalpartiklar blir ofte rekna som ein underkategori til pragmatiske markørar (Andersen og Fretheim 2000; Andersen 2001; Aijmer og Simon-Vandenberg 2011; Aijmer 2013) og pragmatiske partiklar (Foolen 1997; Fried og Östman 2005), og som delvis overlappende med diskursmarkørar (Schiffrin 1987; Fraser 1996; Jucker og Ziv 1998), diskurspartiklar (Fischer 2006; Zimmermann 2011) og modalpartiklar (Izutsu og Izutsu 2013; Weidt 1969). Blant desse kategoriane er det pragmatiske partiklar som i størst grad fell saman med finalpartiklar; det einaste som skil dei to kategoriane frå kvarandre, er at finalpartiklar er avgrensa til å opptre til sist i yttringa (jf. punkt i og ii ovanfor). Semantiske og pragmatiske aspekt ved pragmatiske partiklar i norsk, inkludert finalpartiklar, er tema for eit eige nummer i *Norsk lingvistisk tidsskrift* frå 2018 (volum 2), med eit litteraturoversyn i innleiinga (Borthen 2018), og fi-

1. Eit ord er *heterosemt* (eng. 'heterosemous') dersom det har to eller fleire tydingar eller funksjonar som er historisk relaterte, men høyrer til ulike morfosyntaktiske kategoriar.

nalpartiklar er omhyggeleg omtala i Urbanik (2018). Trass i dette har det aldri tidlegare vore gjeve eit breitt oversyn over verken pragmatiske partiklar eller finalpartiklar i norske talemål. Det ønsker vi å gjere noko med i denne artikkelen. At vi har valt å studere pragmatiske partiklar i etterstilt posisjon, skuldast delvis at ei spørjeundersøking om pragmatiske partiklar generelt ville ha vore for omfattande og delvis at internasjonal forskning har vist ei særleg interesse for den etterstilte posisjonen (sjå m.a. Hancil, Post og Haselow 2015).

Sjølv om finalpartiklar har ein fasinierende semantikk og interessante funksjonar i samtalen, skal vi i denne artikkelen fokusere på geografiske og demografiske aspekt ved dei. I og med at finalpartiklar er ikkje-sanningsfunksjonelle, og difor ikkje bidreg til påstandsinnhaldet i ytringa, vil dei vere valfrie i større grad enn andre ord. Variasjonsmoglegheit er ein føresetnad for sosiolingvistisk variasjon og talemålsvariasjon meir generelt, så frå dette kan vi vente at finalpartiklar kan bli nytta meir av enkelte grupper språkbrukarar enn andre.

Geografisk utbreiing er sjeldan tema i faglitteraturen om norske pragmatiske partiklar, finalpartiklar inkludert. Ein del dialektmonografiar nemner pragmatiske partiklar (sjå t.d. Dagsgard 2006 og Donali et al. 1988), men generelt har slike uttrykk fått liten plass i lærebøker og andre faglege skildringar av norske målføre. *Norsk Ordbok – ordbok over det norske folkemålet og nynorske skriftspråket* (heretter Norsk Ordbok) er den faglege kjelda som har mest inngåande informasjon om den geografiske utbreiinga til finalpartiklar i norsk, men ikkje alle uttrykka vi ser på, er nemnde der. Undersøkinga vår bidreg med innsikter både om den geografiske utbreiinga til uttrykk som ikkje har vore skildra tidlegare, og med meir oppdatert kunnskap om allereie kjende finalpartiklar.

Alder er òg ein eigenskap ved språkbrukaren som det er interessant å sjå på her. Det finst ein god del studiar av pragmatiske partiklar og ungdomsspråk, og desse syner at visse pragmatiske partiklar, til dømes *bare* som sitatmarkør og den pragmatiske partikkelen *lissom*, i hovudsak blir nytta av unge språkbrukarar (sjå t.d. Hasund 2006; Opsahl og Svennevig 2012; Svennevig og Hasund 2018). Eit døme på motsett side av alderskalaen er den midtstilte pragmatiske partikkelen *nå*, som er i tilbakegang, ifølgje Svennevig (2014). I studien vår undersøker vi aldersparameteren også for mindre kjende finalpartiklar. Sambandet mellom den etterstilte posisjonen og alder er òg interessant i ljøs av internasjonal forskning som meiner at bruken av finalpartiklar i engelsk, og kan hende også andre eu-

ropeiske språk, har auka over tid (jf. Hancil, Post og Haselow 2015: 5, som viser til Lenker 2010 og Traugott 2016). Så langt har ingen undersøkt om det er ein slik tendens også i norsk.

Det har lenge vore antyda ein samanheng mellom pragmatiske partiklar og kjønn. I ei tidlegare utgåve av Norsk Ordbok (truleg forfatta på 1930-talet) sto det at etterstilt *altså*, nytta til understreking av ei utsegn, opptrjedde “særli i kvinnemål” (jf. Opsahl 2014: 59). Som Uri (2018) samanfattar, har forskarar seinare stadfesta liknande tendensar for einskilde ord. Mellom anna finn Hasund (2006) i sitt datamateriale at 90 % av døma med *lissom* blir ytra av jenter, og Opsahl (2002) viser at jenter nyttar *bare* omkring dobbelt så ofte som gutar i hennar datamateriale. Nokre forskarar hevdar at pragmatiske partiklar generelt blir nytta meir av kvinner enn av menn (jf. Lakoff 1975; Fjeld 2001; Lind 2005; Talbot 2010), men det finst òg studiar som ikkje viser nokon skilnad mellom kvinner og menn på dette punktet (sjå t.d. Precht 2008). For norsk veit vi så langt lite om kjønnsfordelinga til dei mange mindre utbreidde pragmatiske partiklane.

I undersøkinga vår har vi valt ut 46 etterstilte finalpartiklar frå norske talemål, og vi svarar på følgjande tre forskingsspørsmål:

1. Er nokon av dei 46 etterstilte uttrykka knytte til spesifikke geografiske område?
2. Er nokon av dei 46 etterstilte uttrykka (eller den etterstilte posisjonen generelt) knytte spesielt til eldre eller yngre språkbrukarar?
3. Er nokon av dei 46 etterstilte uttrykka knytte spesielt til kvinnelege eller mannelege språkbrukarar?

Studien er sett saman av to ulike undersøkingar. I den fyrste delen har vi nytta spørjeskjema som metode. Denne undersøkinga gjev svar på kva informantar på ulike stader i Noreg rapporterer om bruken av dei 46 uttrykka hos seg sjølve og i dialekta si. Ettersom det ikkje nødvendigvis er samsvar mellom rapportert og faktisk språkbruk, har vi valt å nytte dei same geografiske målepunkta og dei same informantkategoriane i denne spørjeundersøkinga som i Nordisk dialektkorpus (NDK) (Johannessen et al. 2009). På det viset har vi kunna undersøke om det er samsvar mellom dei mønstera for geografi, alder og kjønn som kjem fram i spørjeundersøkinga, og dei mønstera vi finn for faktisk språkbruk i korpus. Det at vi kombinerer to ulike metodar, styrker validiteten til svara på dei

tre forskingsspørsmåla samstundes med at vi får auka innsikt om dei to metodane og om sambandet mellom rapportert og faktisk språkbruk.

Resten av artikkelen er strukturert som følgjer: Metodespørsmål og gjennomføringa av dei to undersøkingane blir presenterte i Seksjon 2, før vi i Seksjon 3 går inn på dei viktigaste resultatata for dei 46 uttrykka knytte til geografi, alder og kjønn. Til sist i Seksjon 3 samanfattar vi dei to undersøkingane med særleg fokus på metode og sambandet mellom rapportert og faktisk språkbruk. Seksjon 4 samanfattar artikkelen.

2 Data og metode

2.1 Spørjeskjemaet

Spørjeskjemaet som vart sendt ut til informantane, inneheldt fem hovud- delar: (i) Ein introduksjon med informasjon om temaet og målet med studien, informasjon om at deltakinga var frivillig, kva det innebar å vere med, og om lagring av data, (ii) instruksjonar om korleis informantane var forventa å svare på spørsmåla, inkludert eit døme, (iii) spørsmål til informanten om geografisk tilhøyrslse, år på heimlassen, alder og kjønn, (iv) sjølve spørjeundersøkinga og (v) samtykkeskjema. Dei viktigaste delane av instruksjonen til informantane er gjengjevne i Figur 1. Spørjeundersøkinga vart meld inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), og vi følgde tilrådingane deira. Innsamlinga av data vart gjennomført mellom 2014 og 2018.

Sidan finalpartikkel ikkje er ein eigen kategori i ordbøker og korpus, vart lista med finalpartiklar kompilert manuelt av oss. Vi søkte etter slike uttrykk i ordbøker, artiklar, korpus og blant språkkunnige, og enda opp med dei 46 uttrykka som er lista opp (i bokmålsform) i Tabell 1. Før vi utforma spørjeskjemaet, samla vi inn informasjon om bruksmåtar, målføreformer, etymologi og utbreiing frå ulike kjelder, spesielt Norsk Ordbok, Metaordboka til Norsk Ordbok og Ivar Aasens arbeid (Aasen 1965 [1864]; Aarset 1996 [basert på Aasen 1848]). Det var særleg viktig å finne gode eksempelsetningar til spørjeskjemaet og eit godt oversyn over uttalevariantar. Tabell 1 viser både eksempelsetninga for kvart av uttrykka og dei uttalevariantane vi nemnde i spørjeskjemaet.

Instruksjon

Du vil bli presentert for 46 ytringer. For hver ytring: Tenk deg at ytringen oversettes til dialekten som snakkes på ditt hjemsted. Tenk deg at ytringen avsluttes med ett av uttrykkene listet opp under ytringen, eller en annen uttalevariant av samme ord. Gjør følgende vurderinger:

- Vurder om folk som snakker din dialekt, bruker dette ordet i en eller annen uttalevariant i denne posisjonen i setningen. Kryss av det som passer best av de tre alternativene nederst. Du kan bare krysse av ett alternativ.
- Hvis ordet brukes, oppgi hvordan det uttales. Du kan oppgi andre uttalevarianter enn de vi har listet opp.
- Dersom du ønsker det, kan du legge til kommentarer til svaret ditt.

Eksempel

Ytring: Dette var fæle greier, _____!

gitt
gett
gut
...
...

Kryss av for ett av følgende alternativer:

1. Ja, dette ordet brukes på denne måten i min dialekt, og jeg bruker det også iblant selv.
Det uttales slik: _____
2. Dette ordet brukes på denne måten av enkelte som snakker min dialekt, men jeg bruker det sjelden eller aldri selv.
Det uttales slik: _____
3. Nei, dette ordet brukes ikke (eller ikke i denne posisjonen i setningen) i min dialekt.

Eventuelle kommentarer:

Figur 1 Instruksjon til informantane

Tabell 1 Eksempelsetning og uttaledøme for kvar finalpartikkel i spørjeundersøkinga

Nr.	Uttrykk (bokmål)	Eksempelsetning (bokmål)	Uttaleeksempel i spørjeskjemaet
1	akkurat	Det var ingenting å skryte av, _	akkurat, akkerat, akkeratt, akkorat, akkoratt
2	altså	Det er helt sant, _	altså, æiltså, allso, also, alto
3	at (det)	Du er så fin, _	at, atte, at det
4	da	Nå får dere se til å komme, _	da, a, ra, då, dæ
5	(da) ma	Ikke slik, _	dama, damma, dametta, dāmāta, ra'ma, dæ, ama, amma
6	de kaller	Han var slik veterinær, _	de kaller, dei kallar, dei kalla
7	du	Jeg har hørt det ofte, _	du
8	eller	Blir det snø i kveld, _	eller, ell, elle, eil, eiller, hell, elder
9	er von	Det blir kaldt til uka, _	e von, i von, er det von, æ ræ von
10	gitt	Det var fæle greier, _	gitt, gett, gut, gutt, gott
11	ikke sant	Det går bra, _	ikke sant, ikkje sant
12	jo	Det er rene blankisen her, _	jo
13	kan du skjønne	Hun ble glad, _	kan du skjønne, kan du skyne, kan du skjøna
14	kan du vite	Hun er ikke her nå, _	kan du vita, kan dø vita, kan dø vättå, vättå
15	kar	Å du, hvor det gikk, _	kar
16	lell	Du vil ikke dit, _	lell, lel, lei, leill, læl, læ
17	liksom	Som om det er vår skyld, _	liksom, likesom, liksum, leksom, likso, likså, lekso, lissom, lessom, lisso, mæssom, messom
18	mann	Se deg for, _	mann

19	men	Du kommer til å dra. Jeg vet du ikke liker det, _	men, minn, mi
20	mon tro	Hvor skal han hen, _	mun tru, monstru, mon tru
21	må vite	Han var vant med å få det han ville, _	måta, måtta, må vita, må vete, må vide, metta, mæta, ma, må
22	må tro	Det går ikke fort, _	må tru, måttru, muttru, mutru
23	nemlig	Kan du hjelpe meg? Jeg har problemer, _	nemlig, nemleg, nemmele
24	nett	Hagla var ikke av de minste, _	nett
25	ratt	Det blir vel meir snø til natta, _	ratt, radt
26	rett og slett	Du var fantastisk, _	rett og slett
27	sann	Det var sant, _	san, sann, senn
28	sant	Fransk er jo så deprimerende gammeldags, _	sant, saint
29	sant vel	Nå kommer far hjem, _	sant vel
30	sant å si	Men jeg var ikke videre huslig av meg, _	sant å si, sant å seia, sant å segja
31	ser det ut til	Nå får vi selskap, _	ser det ut til
32	ser du	Dette blir det penger av, _	ser du, sjø, se, su, serru, sjeru, sjurru, seddu, siddu, sjeddu
33	skal tro	Er det en rev, _	skal tru, ska tru
34	skal vite	Dette hører med, _	skal vita, ska vita
35	skjønner du	Det er fest her, _	skjønner du, skjønna du
36	som sagt	Det er på tide, _	som sagt
37	så	Om du nå endelig vil, _	så, so
38	tror du	Får du feira litt, _	trur du, tror du, trur u
39	tror jeg	Jeg vil aldri gifte meg, _	tror jeg, trur eg
40	var sant	Nei, jeg skulle finne Petra, jeg, _	var sant
41	vet jeg	Han kunne ikke annet, _	veit eg, veit e, vette, vætte, vekkje
42	vet du	I Tyskland styrer presidenten, _	veit du, vet du, vettu
43	vel	Du vil være med på spørreundersøkelse en annen gang også, _	vel, væl, veie
44	ventelig	Hun tenkte på Aud, _	ventelig, venteleg, vennjeli
45	visst	Han har det bra, _	visst, vist
46	visstnok	Folket i Malawi er fredelige og trivelige, _	visstnok

Dei 46 uttrykka vart plukka ut basert på følgjande fem kriterium:

- i Ikkje sanningsfunksjonelt.
- ii Opptre systematisk i etterstilt posisjon (eventuelt òg i andre posisjonar).
- iii Fungerer ikkje som sjølvstendig ytring (utelét interjeksjonar som t.d. *jav-issst*)
- iv Trykklett uttale.
- v Ikkje ei produktiv samanstilling av fleire finalpartiklar der tydinga og uttala tyder på at dette er ein kombinasjon av to sjølvstendige leksem (utelét t.d. *da sjø* som eitt uttrykk, men inkluderer *e'von < er det von*).

Punkt iv, som seier at uttala skal vere trykklett, og punkt ii, som seier at uttrykket skal opptre i etterstilt (setningsekstern) posisjon, forklarar mellom anna kvifor vi har med finalpartikkelen *lell*, men ikkje det historiske opphavet *likevel*; det er berre *lell* som kan opptre trykklett og i etterstilt posisjon. Det siste punktet, punkt v, var det vanskelegaste å vurdere, særleg for samansette uttrykk som forfattarane sjølv ikkje nyttar. Der vi har vore i tvil, har vi valt å ta med det samansette uttrykket i undersøkinga, til dømes *da ma* (historisk opphav: *da må veta*) og *sant vel*. Derimot har vi valt å samle ulike uttalevariantar under eitt og same uttrykk så sant va-

riantane ser ut til å ha same funksjon. Til dømes følgjer vi i Norsk Ordbok ved å rekne midtnorsk *sjø* som ein uttalevariant av etterstilt trykklett *ser du*, som er det historiske opphavet til *sjø*.

Informantane fekk spørsmåla om dei etterstilte uttrykka i alfabetisk rekkefølge som i Tabell 1, etter mønster frå dømet i Figur 1. I eit eige punkt heilt til sist i undersøkinga oppmoda vi informantane om å leggje til generelle kommentarar og eventuelt nemne uttrykk som ikkje var med i undersøkinga. Tre uttrykk som ikkje er med på lista i Tabell 1, er *si* (som i *Eg vil ikkje, si!*), *tenkt sagt* ('hadde eg så nær sagt'), og *kjell'*, som i *Det lyt du finne deg i, kjell'* ('kvinnfolk', 'kjelle').² Undersøkinga vår er med andre ord ikkje uttømmmande om finalpartiklar i norsk, sjølv om målet var å ha med så mange som mogleg.

2.2 Målepunkt og informantar

Undersøkinga omfattar informantar frå 83 stader i Noreg, her delt inn etter dei fem geografiske hovudregionane Nord-Noreg, Trøndelag, Austlandet, Vestlandet og Sørlandet:³

- **NORD-NOREG:** Ballangen, Beiarn, Bodø, Burfjord, Herøy, Karlsøy, Kautokeino, Kirkenes, Kirkesdalen, Kjøllefjord, Kvænangen, Kåfjord, Lavangen, Mo i Rana, Narvik, Stamsund, Steigen, Sømna, Tromsø, Vardø
- **TRØNDELAG:** Gauldal, Inderøy, Meråker, Oppdal, Røros, Skaugdalen, Trondheim
- **AUSTLANDET:** Alvdal, Aremark, Brekkom, Brunlanes, Dalsbygda, Darbu, Drevsjø, Enebakk, Flå, Gausdal, Hjørtedal, Hof, Holmestrand, Jevnaker, Kirkenær, Lardal, Lom, Lommedalen, Nes (Romerike), Rena, Rollag, Rømskog, Sylling, Trysil, Vang, Vestre Slidre, Vinje, Ål
- **VESTLANDET:** Aure, Bud, Bømlo, Eidfjord, Fusa, Gjesdal, Kalvåg, Karmøy, Kvinnherad, Lindås, Luster, Rauma, Stavanger, Stranda, Suldal, Surnadal, Time, Todalen, Volda, Voss

2. Takk til Tor Erik Jenstad for desse døma.
3. Vi er klar over at geografisk-administrative regionar som dette ikkje nødvendigvis stemmer overeins med tradisjonelle dialektgrenser. Til dømes blir nordmørsk gjerne rekna til det trønderske målområdet. Når vi likevel har valt å bruke denne inndelinga gjennomgåande, er det av to årsaker: 1) Den same inndelinga blir bruka i Nordisk dialektkorpus, og dermed blir det lettare å samanlikne våre data med deira data, og lettare for andre å etterprøve forskinga vår. 2) Dersom ein er på jakt etter nye isoglossar der utbreiinga er ukjent, kan det vere for styrande å gjennomgåande leggje tradisjonelle dialektgrenser til grunn.

- SØRLANDET: Evje, Kristiansand, Landvik, Lyngdal, Sirdal, Valle, Vegårshei

Desse 83 stadene er alle blant dei 111 geografiske målepunkta som er nytta i prosjektet ScanDiaSyn og som resulterte i NDK (Johannessen et al. 2009).⁴

Vi overtok òg namn og adresse på 383 informantar frå ScanDiaSyn-prosjektet. Desse personane hadde sagt seg villige til å bli kontakta på nytt for nye forskingsprosjekt, men ein del hadde flytta, ein del var ikkje lenger i live og ein god del valde å ikkje svare. Svarprosenten var i fyrste omgang på berre omkring 25 %, så det vart sett i gang eit større rekrutteringsarbeid. Kommunehus, bibliotek, skular og historielag på dei plassane vi trengte informantar, vart kontakta, og personar på desse kontaktpunkta vidareformidla førespurnaden vår til personar som kunne vere villige til å delta i undersøkinga. Informantane som sa ja til å vere med på undersøkinga, måtte oppfylle dei same krava som i prosjektet ScanDiaSyn (sjå Johannessen, Vangsnes, Priestley & Hagen 2014). Mellom anna skulle dei ikkje ha budd borte frå heimplassen i meir enn 7 år, og dei skulle helst vere anten 30 år eller yngre eller over 50. Informantane våre er med andre ord ikkje eit representativt utsnitt av befolkninga, men ei gruppe relativt stadbundne individ som kanskje også er meir interesserte i språk enn gjennomsnittet.

Informantane er delte inn i to alders- og kjønnskategoriar, slik som i NDK. Kategoriane er 'ung' (15–30 år), 'gamal' (50 +), 'kvinne' og 'mann'. I NDK er hovudregelen at det er 4 personar frå kvart av dei geografiske målepunkta (to unge / to eldre, to kvinner / to menn). I undersøkinga vår oppnådde vi ikkje dette for alle 83 målepunkt, men det er ei relativt jamn fordeling over dei ulike kategoriane i kvar av dei fem regionane. Det deltok 286 informantar i undersøkinga, m.a.o. 3,45 informantar per målepunkt. Tabell 3 syner fordelinga av informantar i dei fem regionane. 9 informantar hadde ikkje fylt ut informasjon om kjønn og alder; desse er representerte i kolonnen 'ikkje markert' i Tabell 3.

4. Les meir om ScanDiaSyn-prosjektet og Nordisk dialektkorpus her: <http://websim.arkivert.uit.no/scandiasyn/>.

Tabell 3 Fordeling av kvinner og menn, yngre og eldre informantar i undersøkinga

Region	Samla	Kjønn			Alder		
		Kvinne	Mann	Ikkje markert	Ung (15–30)	Gamal (50+)	Ikkje markert
Nord-Noreg	70	33	32	5	30	35	5
Trøndelag	30	14	13	3	13	14	3
Austlandet	94	51	43	0	39	55	0
Vestlandet	72	38	33	1	33	38	1
Sørlandet	20	12	8	0	7	13	0
		148	129	9	122	155	9
Sum	286		286			286	

Sørlandet er den regionen som har færrest informantar og mest ujamn fordeling blant informantkategoriane. Dette medfører at det skal meir til for å finne statistisk signifikante mønster for denne regionen enn for dei andre.

2.3 Gjennomføring av spørjeundersøkinga og handsaming av resultatata i ettertid

Dei fleste svara på spørjeundersøkinga var uproblematiske å tolke, men eitt og anna var utfordrande. Eitt døme på dette er når ein informant har skrive ned ei rimeleg uttale for eit uttrykk, men har gløymt å setje kryss for at uttrykket blir nytta i dialekta (det er altså ingen kryss i det heile for svaralternativ 1–3). Eit anna døme er når det er kryssa av for at eit uttrykk blir nytta, men lagt til ei uttale som gjer det klart at informanten har tenkt på eit anna uttrykk enn det vi er ute etter. Ved gløymde kryss, men rimeleg uttale, har vi markert dette som svaralternativ 1 ‘Blir nytta, og eg nyttar det iblant sjølv’. Derimot har vi ikkje teke med resultat der uttala viser at informanten har eit anna ord i tankane enn det vi har spurt om; i slike tilfelle har vi endra svaret til alternativ 3 ‘Blir ikkje nytta’. I døme der vi er meir usikre på kva informanten har meint, har vi latt svara stå som dei er heller enn å tolke dei. Eit døme på dette er eit svar om det etterstilte uttrykket *da ma* (< *da må veta*). Svaret skil seg ut ved at det er det einaste av kategori 1 ‘Blir nytta, og eg nyttar det iblant sjølv’ i regionen, og informanten har skrive inn uttaleforma *dama*. Vi mistenkjer at informanten har vokativforma av nomenet *dame* i tankane, men kan ikkje vite dette sikkert. Ved å inkludere slike data blir resultatata litt mindre “reine” og det blir litt vanskelegare å finne resultat med statistisk signifikans, men fordelene er at datamaterialet i liten grad er manipulert av oss.

Resultata frå spørjeundersøkinga er blitt handsama av Tekstlaboratoriet og er presenterte i eit brukarvenleg format på nettet. Denne databasen er tilgjengeleg for alle og har namnet *Database for etterstilte småord i norsk (Småord-databasen)* (Borthen, Nøklestad, Søfteland, Kveen og Karajosova 2018).⁵ Ved søk i databasen kan ein enkelt sjå resultat for geografisk utbreiing, alder og kjønn for dei 46 uttrykka. Det kan òg søkast etter kombinasjonar av desse variablane, og ein kan få opp informasjon om rapportert uttale. Idéen med å presentere dialektologiske mønster digitalt er ikkje unik for prosjektet vårt, men føyer seg inn i ein internasjonal trend (sjå t.d. Elspass & König 2008).

I søkegrensesnittet til Småord-databasen har svaralternativa frå spørjeskjemaet i Figur 1 fått kortare parafrasar, 'Benyttes', 'Benyttes av enkelte' og 'Benyttes ikke', og desse er òg gjort om til talverdiar. Tabell 4 gjev eit oversyn over denne samanhengen. Vær særleg merksam på at parafrasen 'Blir nytta' står for at informanten svarar at han eller ho òg nyttar uttrykket sjølv.

Tabell 4 Parafrase og talverdi for svaralternativa

	Svaralternativ i spørjeskjemaet	Parafrase i Småord-databasen	Talverdi
1	Ja, dette ordet brukes på denne måten i min dialekt, og jeg bruker det også iblant selv. Det uttales slik: ...	'Benyttes' ('Blir nytta')	2
2	Dette ordet brukes på denne måten av enkelte som snakker min dialekt, men jeg bruker det sjelden eller aldri selv. Det uttales slik: ...	'Benyttes av enkelte' ('Blir nytta av einskilde')	1
3	Nei, dette ordet brukes ikke (eller ikke i denne posisjonen i setningen) i min dialekt.	'Benyttes ikke' ('Blir ikkje nytta')	0

2.4 Gjennomsnittsverdiar, medianverdiar og statistisk signifikans

I søkegrensesnittet til Småord-databasen finst det informasjon om både medianverdiar og gjennomsnittsverdiar for informantvurderingane. Medianverdiane vil vere anten 'Blir nytta', 'Blir nytta av einskilde' eller 'Blir ikkje nytta' for det utvalet ein har avgrensa søket til. Gjennomsnittsverdiar er rekna ut frå dei tilsvarende talverdiane i Tabell 4. Ein gjennomsnittsverdi opp mot 2 tyder altså på at mange informantar har valt det fyrste alternativet, at uttrykket blir nytta i dialekta, også av informanten sjølv, medan ein gjennomsnittsverdi ned mot 0 tyder på at mange har valt det tredje alternativet, at ordet ikkje blir nytta i dialekta.

5. Les meir om Småord-databasen her: <https://www.ntnu.edu/isl/etterstiltesmaord>.

Gjennomsnittsverdiar kan vere nyttige for å gje eit oversyn over generelle tendensar i resultatane. Difor vil vi iblant presentere slike tal. Men ein numerisk skilnad i gjennomsnittsverdi er ikkje nødvendigvis statistisk signifikant. Dessutan er svaralternativa i spørjeskjemaet vårt i streng forstand ikkje ein numerisk skala, så ei utrekning av statistisk signifikans kan ikkje basere seg på gjennomsnittsverdiar. I Småord-databasen er den geografiske utbreiinga til uttrykka visualisert gjennom pilar i ulike fargar på eit kart over Noreg. Kartet er ei grafisk framstilling av gjennomsnittsverdiar, og tek altså ikkje omsyn til statistisk signifikans. Når vi presenterer slike kart og gjennomsnittsverdiar i denne artikkelen, gjer vi det alltid klart kva for mønster som er statistisk signifikante med ein p-verdi lågare enn 0,05 og kva for mønster som ikkje er det.

2.5 Talespråkdatabasane Nordisk dialektkorpus (NDK) og LIA norsk

Som nemnt representerer svara frå spørjeundersøkinga vår rapportert og ikkje faktisk språkbruk, så vi supplerer spørjeundersøkinga med søk i korpus. Til dette har vi fyrst og fremst nytta NDK versjon 4.0 (Johannessen et al. 2009; sjå òg Søfteland 2018). Korpuset består av transkriberte opptak som vart samla inn gjennom prosjektet ScanDiaSyn mellom 2006 og 2012, med 438 norske informantar som ytrar til saman i underkant av 2 millionar ord. Hovudmaterialet er samtaler der informantane frå same målepunkt snakkar saman to og to, i tillegg til intervju med ein feltarbeidar. Det er omkring ein time med opptak for kvar informant. Tabell 5 viser kor mange personar det er i kvar informantkategori.

Tabell 5 Fordeling av kvinner og menn og yngre og eldre blant norske informantar i NDK

Region	Samla	Kjønn		Alder	
		Kvinne	Mann	Ung (15–30)	Gamal (50+)
Nord-Noreg	109	54	55	53	56
Trøndelag	52	27	25	26	26
Austlandet	132	65	67	64	68
Vestlandet	109	55	54	55	54
Sørlandet	36	18	18	18	18
	438	219	219	216	222

Transkripsjonen i korpuset er lyd nær, basert på vanleg alfabet, og er også semi-automatisk omsett til ortografisk bokmål i søkegrensesnittet. Tran-

skripsjonane er lenka til lyd og bilete, noko som er særst nyttig når ein studerer pragmatiske partiklar, ettersom uttala kan vere avgjerande for disambiguering. Materialet er dessutan automatisk lemmatisert og tagga for ordklasse og bøyingsform, så det er mogleg å avgrense søk til bestemte syntaktiske kategoriar. Ein kan avgrense søk til 'segmentfinal' posisjon (i tydinga 'ytringsfinal'), men dette utelukkar døme med t.d. spørsmålsteikn, lattareteikn eller nølelydar til sist i ytringa, og døme der ytringa held fram etter den pragmatiske partikkelen.

Noko anna ein må ha i mente når ein søker i korpuset, er at dei ulike informantgruppene kan ha produsert ulike mengder ord. Dersom eit uttrykk til dømes får fleire treff blant dei kvinnelege enn dei mannlege informantane, må ein sjekke om skilnaden skuldast at kvinnene har produsert fleire ord enn mennene. Det interessante spørsmålet er kor frekvent eit uttrykk er relativt til den totale mengda med ord for ein informantkategori.

I nokre tilfelle supplerer vi søka våre i NDK med søk i korpuset LIA norsk (akronym for 'Language Infrastructure made Accessible'). LIA norsk er eit korpus av eldre dialektopptak med 1374 informantar frå 226 kommunar, til saman i underkant av 3,5 millionar ord. Fødeåret til informantane er mellom 1837 og 1963, og opptaksår er mellom 1937 og 1996. Materialet og søkegrensesnittet er stort sett bygt opp som i NDK, men fordelinga etter geografi, alder og kjønn er ikkje like balansert.⁶

2.6 Nokre hypotesar om rapportert mot faktisk språkbruk

Det er berre delvis overlapp mellom dei informantane som har vore med i spørjeundersøkinga vår, og dei som medverka til NDK (dette gjeld ca. 80 informantar). Når vi undersøker graden av samsvar mellom rapportert og faktisk språkbruk, gjeld det altså ikkje informant sjølv, men informant som representant for ein informantkategori. Datamaterialet i dei to kjeldene er samla inn på litt ulike tidspunkt (2006–2012 mot 2014–2018), men informantane i dei to kjeldene er like nok til at det er rimeleg å samanlikne dei.

Når det gjeld sambandet mellom rapportert og faktisk språkbruk, er det ein viktig skilnad mellom positive og negative funn. Både i spørjeundersøkinga og i korpusundersøkinga reknar vi negative funn (at uttrykket *ikkje* er nytta eller er rapportert som ikkje nytta) som meir usikre

6. Les meir om LIA norsk her: <https://www.tekstlab.uio.no/LIA/korpus.html>.

enn positive funn (at uttrykket er nytta eller rapportert som nytta). Dessutan er det skilnader mellom dei to kjeldene når det gjeld i kva grad ein kan vente positive funn, og kva som kan vere årsaka til manglande positive funn.

I spørjeundersøkinga svarar informantane direkte på spørsmål om alle dei 46 etterstilte uttrykka, både om dei blir nytta i dialekta (og av informanten) og om dei ikkje blir nytta. Men det finst fleire grunnar til at bruken av uttrykk kan bli underrapportert. For det fyrste kan eit spørjeskjema vere utforma slik at det favoriserer negative vurderingar. I vårt tilfelle vil det mellom anna vere uheldig dersom ei eksempelsetning er unaturleg for informanten uavhengig av finalpartikkelen, eller dersom det manglar ein relevant uttalevariant. For det andre kan informantar komme til å tolke “blir uttrykket nytta i di dialekt?” som eit spørsmål om uttrykket er *typisk* for dialekta, eller om uttrykket *burde* bli nytta i dialekta (normativ tolking). Informantar kan òg komme til å underrapportere bruken av uttrykk fordi dei ikkje har merkt seg at andre med same dialekt nyttar dei, eller fordi dei er umedvetne om at dei sjølve nyttar dei. Dette gjer det spesielt interessant å undersøke om negative svar på spørjeskjemaet blir understøtta av korpussøk.

At informantar skulle “skryte på seg” bruk av finalpartiklar som eigentleg ikkje er nytta, ser vi som lite sannsynleg. Vi har i utgangspunktet heller ikkje grunnlag for å tru at utforminga av spørjeskjemaet har leidd informantane til å svare at eit uttrykk er i bruk sjølv om det ikkje er det (men sjå drøftinga i Seksjon 3.5).

Med korpuserundersøkingar vil eventuelle normative haldningar og manglande metakunnskap om eigen og andres språkbruk i liten grad påverke dataa (jf. m.a. Johannessen 2003), men på den andre sida er det nokså tilfeldig kva som kjem med av språklege fenomen i eit lydopptak på rundt ein time. Pragmatiske partiklar blir gjerne påverka av sjanger og formalitetsnivå (sjå spesielt Aijmer 2013), og ein intervju-situasjon eller samtale arrangert av språkvitarar er relativt formell. Mange pragmatiske partiklar er dessutan spesielt nyttige i argumentasjon (sjå t.d. Berthelin og Borthen 2019), medan samtalene i NDK er avgrensa til ukontroversielle tema. Mangel på førekomstar av finalpartiklar i NDK (og eventuelt LIA norsk) kan difor ikkje takast som prov på at uttrykket ikkje er i bruk hos dei aktuelle informantane eller informantkategoriane. Positive treff, derimot, kan det leggjast større vekt på, for det er liten grunn til å tru at folk vil nytte finalpartiklar i slike opptak om dei ikkje

øg er del av det aktive vokabularet deira. Eit spesielt tilfelle er dialektparodiar (sjå døme i Unger 2018), men slike vil truleg omfatte fleire dialekttrekk enn berre finalpartiklar.

Dersom det er samsvar mellom resultatata i dei to kjeldene våre, blir validiteten til konklusjonen styrkt. Men kva om det skulle vise seg å vere diskrepans mellom resultatata i dei to kjeldene? Når det gjeld geografi, følger det frå det vi har sagt ovanfor, at dersom negativ respons i spørjeskjemaet ('Blir ikkje nytta i dialekta') blir motsagt av positive funn i korpuset, tyder det på at den rapporterte språkbruken ikkje svarar til faktisk språkbruk, og ein må sjå etter moglege årsaker. Dersom det derimot er positiv respons i spørjeskjemaet ('Blir nytta i dialekta') medan det er mangel på, eller meir avgrensa, funn i korpuset, kan dette vere kompatibelt med at rapportert språkbruk i spørjeskjemaet svarar til faktisk språkbruk.

Det stiller seg annleis med forskingsspørsmåla som omhandlar demografiske trekk. Når det gjeld kjønn, har vi lite grunnlag for å vente at spørjeskjemaet vil avdekke store skilnader mellom dei to kategoriane. Dei skilnadene mellom kvinner og menn som tidlegare har komme fram, handlar om at uttrykk opptrer med ulik *frekvens* hos dei to kjønna, ikkje at dei berre er i bruk hos den eine eller andre gruppa (jf. t.d. Opsahl 2002 og Hasund 2006). Dersom det skulle vise seg at kjønn har ein signifikant effekt på rapporteringa av finalpartiklar i spørjeundersøkinga vår, vil det med andre ord vere nokså overraskande. Eit slikt resultat kan ha ulike årsaker. Det kan skuldast ulik bruk av ein finalpartikkel blant kvinner og menn som i sin tur påverkar vurderinga av om uttrykket blir nytta i dialekta, det kan skuldast ulike normative syn på om finalpartikkelen *bør* bli rekna som ein del av dialekta, eller det kan skuldast at spørjeskjemaet (og særleg eksempelsetninga) er utforma på ein måte som gjer den eine eller andre gruppa meir tilbøyeleg til å akseptere ytringa og finalpartikkelen. Eventuelle mønster i spørjeskjemadataa som har med kjønn å gjere, må supplerast med korpusdata før ein kan konkludere noko om faktisk språkbruk.

Vi forventar i større grad at alderen til informantane vil vere ein relevant variabel (jf. tidlegare undersøkingar av pragmatiske partiklar som blir nytta mest av ungdom; Hasund 2006; Opsahl og Svennevig 2012; Svennevig og Hasund 2018). Men ein skilnad mellom yngre og eldre språkbrukarar i vurderinga av om ein finalpartikkel blir nytta i dialekta, treng ikkje nødvendigvis reflektere ulik bruk av uttrykket. Det er òg

mogleg at yngre og eldre språkbrukarar har ulike normative syn på kva for uttrykk som bør reknast som del av dialekta, eller har ulik merksemd for fenomenet. Korpusdata blir difor viktig for å finne ut om tendensar i spørjeundersøkinga med omsyn til alder skuldast skilnader i faktisk språkbruk eller noko anna.

I neste seksjon presenterer vi resultatata frå spørjeundersøkinga og jamfører dei mest interessante (og signifikante) resultatata med korpusøk.

3 Resultat

I denne seksjonen skal vi presentere resultat som syner i kor stor grad finalpartiklane er knytte til ein eller fleire av dei geografiske regionane vi presenterte i Seksjon 2.2. Men før vi ser på desse resultatata, skal vi sjå på skåren til dei 46 uttrykka i Noreg under eitt.

3.1 Vanlege og sjeldsynte uttrykk

Tabell 6 er ei rangering av dei 46 etterstilte uttrykka, ordna frå dei som får høgast gjennomsnittleg skår i spørjeundersøkinga (øvt), til dei som får lågast (nedst). Det er berre tre moglege medianverdiar ut frå svaralternativa i spørjeskjemaet (sjå Tabell 4), nemleg 'Blir nytta', 'Blir nytta av einkilde' eller 'Blir ikkje nytta'. Dersom eit uttrykk får medianverdien 'Blir ikkje nytta', tyder ikkje det at uttrykket ikkje blir nytta, berre at dette svaret er det dei fleste informantane har valt for dialekta si.

Akkurat er det etterstilte uttrykket som får den høgaste gjennomsnittlege vurderinga av informantane i landet under eitt; uttrykket får gjennomsnittsskåren 1,902 av maksimalt 2 poeng. Det uttrykket som får den lågaste gjennomsnittlege skåren, er *nett* med verdien 0,101. Eit etterstilt uttrykk som ligg ein stad midt i mellom, er *visst*, med gjennomsnittsskåren 1,040 og vekslende respons frå informantane.

Søk etter *akkurat* i dei norske kjeldene i NDK og avgrensing til segmentfinal posisjon (for å unngå dei fleste døma på *akkurat* i midtstilt posisjon), gjev 299 treff. Ein manuell gjennomgang av desse treffa viser at det er 14 døme på *akkurat* som finalpartikkel, mellom anna dømet i (1).⁷

7. Informasjonen i klammar i (1), [vegårshei_03gm], syner at informanten høyrer til alderskategorien 'gamal' (g), kjønnskategorien 'mann' (m) og er informant nr. 3 frå Vegårshei.

Tabell 6 Etterstilte uttrykk ordna frå høgast til lågast gjennomsnittleg skår i Noreg

	Uttrykk (nynorsk)	Gjennomsnitt Noreg	Medianverdi Noreg
1	akkurat	1,902	Blir nytta
2	trur du	1,822	Blir nytta
3	altså	1,811	Blir nytta
4	eller	1,808	Blir nytta
5	men	1,801	Blir nytta
6	så	1,801	Blir nytta
7	at (det)	1,780	Blir nytta
8	trur eg	1,762	Blir nytta
9	da	1,762	Blir nytta
10	liksom	1,759	Blir nytta
11	ikkje sant	1,738	Blir nytta
12	ser det ut til	1,713	Blir nytta
13	rett og slett	1,706	Blir nytta
14	skjønnar du	1,678	Blir nytta
15	veit du	1,664	Blir nytta
16	ser du	1,542	Blir nytta
17	kan du skjønne	1,413	Blir nytta
18	vel	1,388	Blir nytta
19	som sagt	1,322	Blir nytta
20	visstnok	1,294	Blir nytta
21	gitt	1,276	Blir nytta
22	nemleg	1,248	Blir nytta
23	mann	1,147	Blir nytta av einskilde
24	sant å seie	1,098	Blir nytta av einskilde
25	visst	1,049	Blir nytta av einskilde
26	jo	1,049	Blir nytta av einskilde
27	veit eg	0,965	Blir nytta av einskilde
28	mun tru	0,951	Blir nytta av einskilde
29	du	0,941	Blir nytta av einskilde
30	skal tru	0,906	Blir nytta av einskilde
31	sant	0,836	Blir ikkje nytta
32	lell	0,790	Blir ikkje nytta
33	san	0,696	Blir ikkje nytta
34	kan du vite	0,563	Blir ikkje nytta
35	radt	0,517	Blir ikkje nytta
36	må vite	0,483	Blir ikkje nytta
37	dei kallar	0,434	Blir ikkje nytta
38	da ma	0,290	Blir ikkje nytta
39	venteleg	0,290	Blir ikkje nytta
40	må tru	0,266	Blir ikkje nytta
41	kar	0,238	Blir ikkje nytta
42	var sant	0,224	Blir ikkje nytta
43	sant vel	0,220	Blir ikkje nytta
44	skal vite	0,206	Blir ikkje nytta
45	er von	0,182	Blir ikkje nytta
46	nett	0,101	Blir ikkje nytta

(1) [vegårshei_03gm]

jo de kann mi vell (.) menn mi ska kje kåmm inn på (.) politikk **akkorat**
 'jo det kan vi vel, men vi skal ikkje komme inn på politikk, akkurat'

Som vi skal sjå seinare, er det andre uttrykk som er langt meir frekvente i NDK, trass i at dei er meir avgrensa geografisk og får lågare gjennomsnittsskår i spørjeskjemaet. Høg gjennomsnittsskår for landet under eitt viser altså at dei fleste av informantane meiner at uttrykket *kan* bli nytta av dei sjølve og i dialekta deira i denne posisjonen, ikkje at finalpartikkelen er *frekvent*. Søk etter forma *nett* i NDK gjev 5 treff, men ingen av dei (eller i beste fall berre eitt) er etterstilt, og det er berre 3 døme på trykklett etterstilt *visst*. Desse tala illustrerer at spørjeskjema iblant kan vere meir informative enn korpusundersøkingar, særleg når fenomenet ein vil sjå på, er sjeldsynt, som i dette høvet.

3.2 Geografisk utbreiing

3.2.1 Austlandet

Tabell 7 inneheld dei 27 uttrykka som fekk høgast gjennomsnittsskår blant informantane på Austlandet. Dei 15 uttrykka som er i feit skrift øvst i tabellen, er dei som gjev opphav til statistisk signifikante skilnader mellom regionane. I desse radene inkluderer kolonnane 'Mest rapportert' og 'Minst rapportert' berre regionar som syner signifikant skilnad frå alle regionane i motsett kolonne. Verdien i kolonnen 'Signifikans' syner den høgaste p-verdien mellom kvart av para i kolonnane 'Mest rapportert' og 'Minst rapportert'. Dei andre verdiane er lågare og difor endå meir tydelege (derav bruken av ' \leq ' i staden for '=' i tilfelle med signifikans). Så lenge p-verdien er lågare enn 0.05, er resultatet signifikant. Kolonnen til høgre gjeld korpusdata frå NDK eller LIA norsk, og viser om tendensane frå spørjeundersøkinga er dei same i korpusa. Vi har ikkje rekna ut statistisk signifikans for korpusdataa fordi det i nesten alle høva er for lite data.

Tabell 7 viser mellom anna ein statistisk signifikant skilnad mellom den rapporterte bruken av etterstilt *radt* på Austlandet og dei fire andre regionane. Det same gjeld for *da ma*. *Radt* og *da ma* er dei to uttrykka som er mest tydeleg knytte til Austlandet. Eit anna uttrykk med ein markant geografisk profil er *gitt*, som får signifikant høgare skår på Austlandet og i Trøndelag enn i dei tre andre regionane.

Tabell 7 Finalpartiklar med høgast gjennomsnittleg skår på Austlandet

	Uttrykk	Mest rapportert	Minst rapportert	Signifikans	Samsvar korpusdata
1	radt	Austlandet	Trøndelag, Vestlandet, Nord-Noreg, Sørlandet	$p < 0,001$	Ja
2	da ma	Austlandet	Trøndelag, Vestlandet, Sørlandet, Nord-Noreg	$p \leq 0,02$	Ja
3	gitt	Austlandet, Trøndelag	Vestlandet, Sørlandet, Nord-Noreg	$p \leq 0,02$	Ja
4	er von	Austlandet, Trøndelag	Nord-Noreg, (Sørlandet) ⁹	$p \leq 0,009$	Ja
5	veit eg	Austlandet, Vestlandet	Nord-Noreg, Sørlandet	$p \leq 0,02$	Ja
6	må vite	Austlandet, Vestlandet	Trøndelag, Nord-Noreg	$p \leq 0,04$	Ja / få døme
7	sann	Austlandet	Sørlandet, Vestlandet, Nord-Noreg	$p \leq 0,04$	Ja / få døme
8	kar	Austlandet, Vestlandet, Trøndelag	Nord-Noreg, (Sørlandet) ¹⁰	$p \leq 0,04$	Ja / få døme
9	kan du vite	Austlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag	Nord-Noreg	$p \leq 0,004$	Ja
10	ser du	Austlandet, Trøndelag, Vestlandet	Nord-Noreg	$p \leq 0,002$	Ja
11	visst	Austlandet, Vestlandet	Nord-Noreg	$p < 0,001$	Ja / få døme
12	vel	Austlandet, Vestlandet	Nord-Noreg	$p \leq 0,003$	Ikkje testa
13	veit du	Austlandet, Vestlandet	Nord-Noreg	$p \leq 0,004$	Ikkje testa
14	da	Austlandet	Nord-Noreg	$p < 0,001$	Ikkje testa
15	men	Austlandet	Vestlandet, Nord-Noreg	$p \leq 0,004$	Ikkje testa
16	ser det ut til	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,06$	-
17	var sant	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,21$	-
18	dei kallar	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,27$	-
19	eller	Austlandet	Trøndelag	$p = 0,32$	-
20	liksom	Austlandet	Nord-Noreg	$p = 0,35$	-
21	rett og slett	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,45$	-
22	mun tru	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,53$	-
23	altså	Austlandet	Trøndelag	$p = 0,76$	-
24	skal vite	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,80$	-
25	visstnok	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,83$	-
26	nemleg	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,94$	-
27	akkurat	Austlandet	Sørlandet	$p = 0,84$	-

Diagram 1–3 nedanfor viser den prosentvise fordelinga av svara som gjeld *radt*, *da ma* og *gitt* i dei fem regionane, og Kart 1–3 den meir detaljerte geografiske utbreiinga. Kvite pilar på karta tyder at uttrykket i hovudsak blir rapportert som nytta på den staden pilen er plassert, svarte pilar tyder på at uttrykket i hovudsak ikkje blir rapportert som nytta,

- Skilnaden mellom Sørlandet på den eine sida og Austlandet og Trøndelag på den andre for *er von* er ikkje statistisk signifikant ($p = 0,11/0,05$), men vi tillèt oss å ha med Sørlandet i parentes i kolonnen 'Minst rapportert' ettersom ingen informantar frå Sørlandet rapporterer at dei nyttar uttrykket.
- Skilnaden mellom Trøndelag og Sørlandet for *kar* er ikkje statistisk signifikant ($p = 0,09$), men vi har likevel Sørlandet med i parentes i kolonnen 'Minst rapportert' ettersom ingen informantar frå Sørlandet rapporterer at dei nyttar uttrykket.

medan grå pilar tyder at uttrykket i nokon grad blir rapportert som nytta. Fargene på karta og i tabellane heng saman: Dess ljosare, dess meir rapportert som nytta, dess mørkare, dess mindre rapportert som nytta.

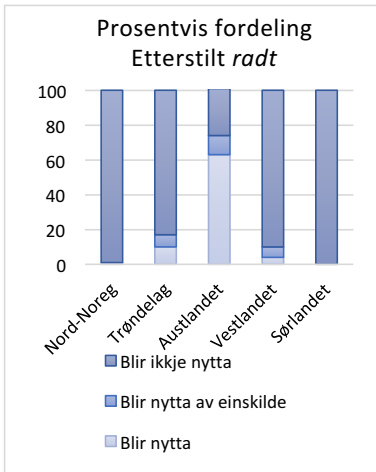

Diagram 1 Etterstilt *radt*

Kart 1 Etterstilt *radt*

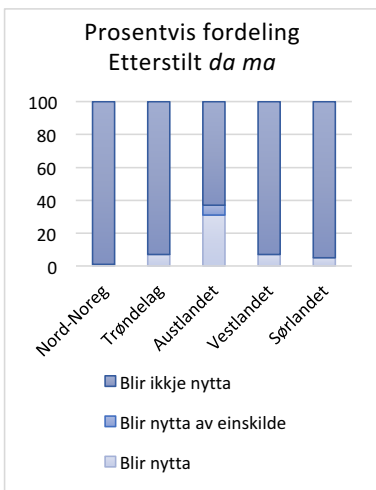

Diagram 2 Etterstilt *da ma*

Kart 2 Etterstilt *da ma*

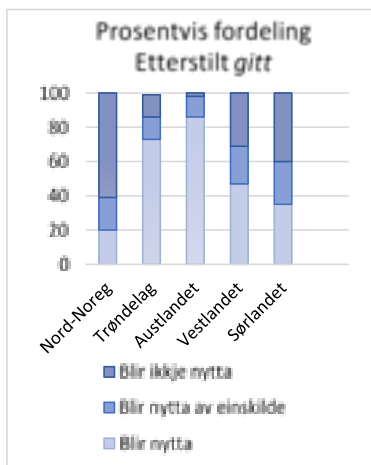
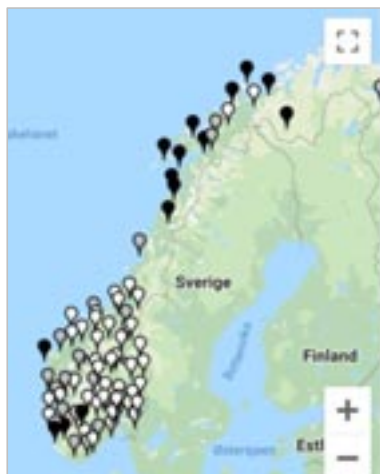

Diagram 3 Etterstilt gitt

Kart 3 Etterstilt gitt

Til saman er det 4 døme på etterstilt *radt* (søkeord *ratt* og *radt*) i NDK. Døma er ytra av informantar frå regionen Austlandet (Lom, Rollag og Skreia), noko som stemmer med funna frå spørjeundersøkinga. To av døma frå korpuset er vist i (2).

- (2) a. [lom_02uk]
 mánnge gonng e ha hørt at (.) kænn du kje si detta dær æin gonng te si demm (.) **ratt** demm såmm kjem frå uttate
 ‘mange gonger eg har høyrte at “kan du ikkje seie dette der ein gong til” seier dei, *radt*, dei som kjem frå utantil’
- b. [skreia_04gk]
 de bi vell mer snø te natt’n **ratt** (.) å da lyt n kjøre snøfræsærn imårå å
 ‘det blir vel meir snø til natta, *radt*, og då lyt ein køyre snøfresaren i morgon òg’

Søk på *ma* og ulike uttalevariantar av *da ma* gjev 21 relevante treff i NDK. Treffa er fordelt på stadene Brekkom (i Ringebu kommune), Gausdal, Jevnaker, Kirkenær og Skreia, som alle ligg på Austlandet. Dette er omtrent som forventa ut frå spørjeundersøkinga, men med noko snevrare geografisk utbreiing i korpuset. To av døma er presenterte i (3).

- (3) a. [brekkom_02uk]
 næi (.) menn de har messomm vori varnt læll **da ma** omm de ha vorri dåle vær

‘nei, men det har liksom vore varmt lell, da ma, om det har vore dårleg vêt’

- b. [gausdal_01um]
 ja (.) de æ du l- du lyt åt Lillehammer **da ma**
 ‘ja, det er ... du lyt til Lillehammer, da ma’

Søk etter forma *gitt* og relevante uttalevariantar i NDK gjev 79 treff, fordelte på følgjande stader:

- AUSTLANDET (73): Alvdal, Aremark, Brekkom, Brunlanes, Dalsbygda, Darbu, Enebakk, Flå, Hof, Jevnaker, Kirkenær, Rena, Rollag, Rømskog, Skreia, Stange og Sylling
- TRØNDELAG (4): Bjugn, Gauldal og Meråker
- VESTLANDET (2): Bud og Todalen¹⁰

Desse resultatata seier ikkje imot resultatata frå spørjeundersøkinga, for både i NDK og i spørjeundersøkinga står *gitt* sterkast på Austlandet, følgt av Trøndelag og Vestlandet. Men det er ein tydelegare skilnad mellom Austlandet og Trøndelag i korpusmaterialet; heile 73 av 79 treff med *gitt* i NDK er ytra av informantar frå Austlandet. Blant desse er det tre “superbrukarar” med meir enn 5 førekomstar av uttrykket kvar, men dette kan ikkje forklare skeivfordelinga åleine. Desse tala stadfestar at kjerneområdet til *gitt* er Austlandet. Eksempla i (4) illustrerer korleis *gitt* blir nytta.

- (4) a. [enebakk_04gk]
 ja de vêt je ness’n itte å jæ ska svara på **gitt**
 ‘ja det veit eg nesten ikkje kva eg skal svare på, gitt’
- b. [bud_01um]
 næi (.) Pærradæis de ser i kje på **gett**
 ‘nei, Paradise, det ser eg ikkje på, gitt’

Som det kjem fram av Tabell 7, er det ikkje berre *radt*, *da ma* og *gitt* i spørjeundersøkinga som skil seg ut ved å få den høgaste gjennomsnittsskåren på Austlandet. Diagram 4 og 5 og Kart 4 og 5 framstiller resultatata for *er von* og *sann* grafisk.

10. Todalen ligg i det trønderske målområdet, og Bud ligg nære grensa for det trønderske målområdet.

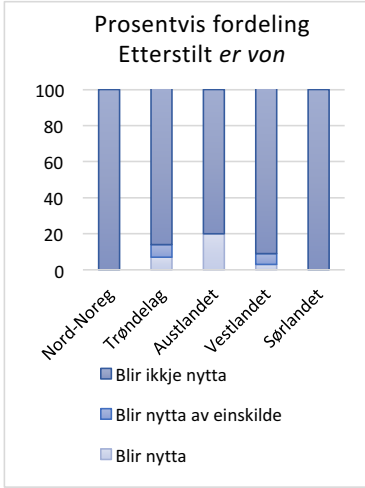

Diagram 4 Etterstilt er von

Kart 4 Etterstilt er von

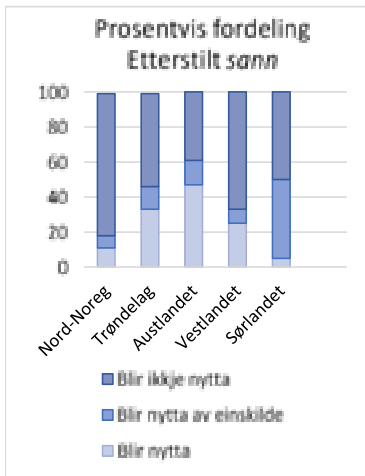

Diagram 5 Etterstilt sann

Kart 5 Etterstilt sann

I den grad det er døme på *sann* og *er von* i korpusa, stør dataa opp om tendensane frå spørjeundersøkinga. Belegga på etterstilt *sann* er få. Der- som ein ser bort frå faste uttrykk som *hei sann* og *ohoi sann*, er det berre

tre døme, men alle er frå Austlandet og Trøndelag, omtrent som venta.¹¹ Det er 20 treff på *er von* (ortografisk søkeord *avon*), alle frå Lom på Austlandet.¹² I (5) ser vi *er von* og *sann* i bruk.

- (5) a. [lom_02uk]
 ja (.) de bLi ve fæLLåg te påska **aon**
 ‘ja, det blir vel ferdig til påska, er von’¹³
- b. [hemsedal] (LIA)
 då (.) va nå denn såga slutt **sann**
 ‘då var no den soga slutt, sann’

Blant uttrykka som får signifikant høgare gjennomsnittsskår på Austlandet enn i einskilde andre regionar, finn vi òg *kar*, *veit eg*, *kan du vite*, *ser du*, *må vite* og *visst* (jf. Tabell 7). Desse uttrykka får stort sett lågare skår i Nord-Noreg (og dels på Sørlandet) enn på Austlandet. Resultata frå spørjeundersøkinga blir stadfesta av *søk* i NDK. Vi har funne 18 døme på etterstilt trykklett *veit eg* i NDK, 11 frå Austlandet, 4 frå Vestlandet og 3 frå Trøndelag, nett som ein kunne vente seg ut frå spørjeskjemaresultata. Vi har funne to døme på etterstilt *kan du vite*, eitt frå Kalvåg (i Bremanger kommune, Vestlandet) og eitt frå Vang (i Valdres, Austlandet), og som forventta ingen frå Nord-Noreg. Det same mønsteret finn vi i *LIA norsk*-korpuset, der det er 17 treff på etterstilt *kan du vite*, men ingen frå dei nordlegaste fylka. Etterstilt *ser du* har til saman 66 treff i NDK, og av desse er 48 ytra av informantar frå Austlandet, medan berre 3 er frå Nord-Noreg.¹⁴ Sjølv med atterhald om at det er fleire informantar frå Austlandet enn frå Nord-Noreg (jf. Tabell 5), er korpusresultata slåande like resultata frå spørjeundersøkinga. Det same gjeld for trykklett etterstilt *visst*, som vi finn tre døme på i NDK, to frå Austlandet og eitt frå Vestlandet. *Må vite* må ein leite godt for å finne døme

11. Norsk Ordbok skriv at etterstilt *sann* er ei samantrekt form av *sa han*, og ordet er normert til *san*. Døma i Norsk Ordbok er frå litterære kjelder og uttrykket blir ikkje heimfesta.
12. I Norsk Ordbok står det om substantivet *von* at den eine tydinga er ‘det at ein meiner å vita, venta el kjenna på seg noko; aning’. Dette er truleg den tydinga som er opphavet til finalpartikkelen, men ordboka nemner ikkje etterstilt posisjon eller andre uttalevariantar, som til dømes *e’von*.
13. I NDK er *er von* normert til *avon* i den ortografiske transkripsjonen.
14. Etterstilt *ser du* blir handsama i meir detalj i Askeland (2020) og Søfteland og Borthen (2018) ser spesielt på den midt-norske varianten *sjø*.

på, men søk på fonetisk form *måta* gjev 7 treff i NDK, alle frå Lom (Austlandet), og eitt treff i LIA norsk, frå Flå (Austlandet). Med andre ord, dei få døma vi finn, stør opp om resultatet frå spørjeundersøkinga som knyter etterstilt *må vite* spesielt til Austlandet. Vi har ikkje funne døme på *kar* som finalpartikkel i NDK, og berre eitt døme i LIA norsk. Dette dømet er ytra av ein informant frå Hyllestad (Vestlandet), men det er ikkje så overraskande ettersom Vestlandet grupperer seg saman med Austlandet når det gjeld rapportert bruk av *kar*. I (6) ser vi døme på bruken av dei seks finalpartiklane *kar*, *veit eg*, *kan du vite*, *ser du*, *visst* og *må vite*.

- (6) a. [hyllestad] (LIA)
ja va ett å ett styggarrbei **kar**
'ja, (det) var eit styggarbeid, kar'
- b. [selbu_03gm]
du te væL me dæ spælle **vet e**
'du tek vel med deg spelet, veit eg?'
- c. [kalvaag_03gm]
å honn hadde store problema **kann du vete**
'og ho hadde store problem, kan du vite'
- d. [brekkom_04gk]
ja hann ska nåkk væra mæ **se ru**
'ja, han skal nok vere med, ser du'
- e. [fusa_03gm]
da va hæilt fåfærdli **visst**
'det var heilt forferdeleg, visst'
- f. [flaa] (LIA)
støkkkan va tonnge såmm stein (.)
så te sjlutt gredd ikkje hesst'n å dra lasse **måtta**
'stokkane var tunge som stein, så til slutt greidde ikkje hesten å dra lasset, må vite'

Dei siste finalpartiklane i Tabell 7 som får høgast skår på Austlandet, er *vel*, *veit du*, *da* og *men*. Desse uttrykka får signifikant høgare vurdering på Austlandet enn i Nord-Noreg, men desse frekvente uttrykka har vi ikkje testa gjennom korpusøk. Det at *da* får signifikant lågare skår på spørjeundersøkinga i Nord-Noreg enn på Austlandet, er særleg interessant, for det finst mykje litteratur om denne finalpartikkelen (t.d. Fretheim 1989, 2015; Borthen 2014; Urbanik 2018), men dialektvariasjon har så langt aldri vore eit tema.

I sum har vi vist at 15 finalpartiklar får høgare gjennomsnittsskår i spørjeundersøkinga blant informantar frå Austlandet enn blant informantar frå andre regionar, og søk i korpusa NDK og LIA norsk har styrkt desse resultatane. Dette gjeld *radt, da ma, gitt, er von, veit eg, må vite, sann, kar, kan du vite, ser du, visst, vel, veit du, da og men*. *Radt og da ma* skil seg ut som dei to klart mest framståande austlandske partiklane, saman med *gitt* og *er von*, som er tydeleg nærare knytte til Austlandet og Trøndelag enn til andre regionar.

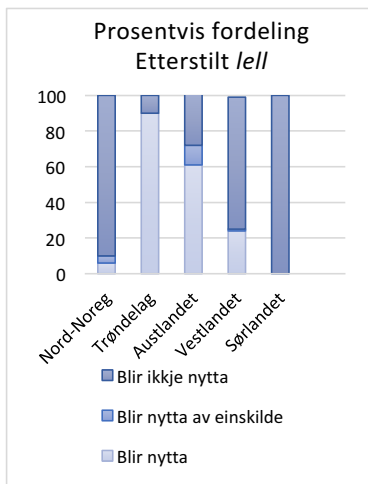
3.2.2 Trøndelag

Tabell 8 inneheld dei 5 uttrykka som fekk den høgaste gjennomsnittlege skåren blant informantane i Trøndelag jamført med andre regionar. Som vi ser, er det berre *lell* og *venteleg* som gjev statistisk signifikante resultat. Trøndelag er òg kjent for finalpartikkelen *sjø*. Borthen og Søfteland (2018) fann omkring 400 døme i NDK på *sjø/sju/sje*, stort sett ytra av informantar frå Trøndelag eller Nordmøre. Men i og med at *sjø* er ei samantrekt form av *ser du* (uttrykket blir òg uttala *sjer du / sjeru / sjuddu* i Trøndelag), er denne forma ein del av resultatane for *ser du* i denne undersøkinga, og *ser du* fekk høgast gjennomsnittsskår på Austlandet.

Uttrykk	Mest rapportert	Minst rapportert	Signifikans	Samsvar korpusdata
1 <i>lell</i>	Trøndelag	Austlandet, Vestlandet, Nord-Noreg, Sørlandet	$p \leq 0,007$	For ordforma: ja, men ikkje i etterstilt posisjon
2 <i>venteleg</i>	Trøndelag	Austlandet, Vestlandet, Nord-Noreg, Sørlandet	$p \leq 0,001$	Ja
3 <i>som sagt</i>	Trøndelag	Sørlandet	$p = 0,57$	-
4 <i>må tru</i>	Trøndelag	Sørlandet	$p = 0,52$	-
5 <i>trur du</i>	Trøndelag	Sørlandet	$p = 0,93$	-

Tabell 8 Uttrykk med høgast gjennomsnittleg skår i Trøndelag

Diagram 6 og Kart 6 viser at *lell* stort sett ikkje blir rapportert som nytta i Nord-Noreg og på Sørlandet. Derimot blir uttrykket rapportert som nytta gjennomgåande av informantane i Trøndelag, ein god del av informantane på Austlandet og av einskilde informantar på Nordvestlandet. I NDK er det 69 treff på forma *lell/løll*, dei fleste ytra av informantar frå Trøndelag, ein god del frå Austlandet og nokre frå Vestlandet. Desse tala er som venta ut frå spørjeundersøkinga og Kart 6, men berre tre av døma er den etterstilte, trykklette varianten som vi er ute etter. Dei tre døma på finalpartikkelen er frå Rena og Trysil, altså frå Austlandet. Søk

Diagram 6 Etterstilt *lell*Kart 6 Etterstilt *lell*

etter *lell* i LIA norsk gjev 70 treff, ytra av informantar frå Trøndelag, Austlandet og Nordmøre. Blant desse er fire av den etterstilte trykklette varianten, frå Rendal, Lesja og Engerdal, altså Austlandet. Vi har med andre ord ikkje funne trykklett etterstilt *lell* andre plassar enn på Austlandet. Korpusdøma i (7) viser to av desse.

- (7) a. [rena_04gk]
næi a e va ee bare ee ællminnli ee hemm me ee en lit'n pottetåker å (.)
litt sånn (.) lit'n kjøkkenhage da kann du seia (.) så de var ingen gaL læll
'nei då, det var berre alminneleg heim med ein liten potetåker og litt
sånn liten kjøkkenhage, då, kan du seie, så det var ingen gard, lell'
- b. [trysil_04gk]
næi de vi fekk da no- s- no menn de va itt no sjlekkt vållsomt bet læll
'nei det, vi fekk då noko, men det var ikkje noko slikt valdsamt bit, lell'

I desse døma er *lell* trykklett (utan ordaksent) og tydinga ser ut til å vere noko annleis enn for *likevel*. Tydinga til trykksterkt og trykklett *lell* er skildra i Aarmo (2020: 34–35).

Ut frå spørjeundersøkinga og korpusdataa meiner vi det er trygt å konkludere med at uttalevarianten *lell/læll* av adverbet 'likevel' blir nytta mest i Trøndelag og på Austlandet, men når det gjeld den trykklette, et-

terstilte varianten, er resultatene usikre. Vi kan ikkje vite om informantane som har kryssa av for at etterstilt *lell* kan bli nytta i dialekta, har hatt den trykksterke eller trykklette varianten i tankane, og eit korpusmateriale med til saman 7 døme frå Austlandet og ingen i Trøndelag er for lite å konkludere over. Men ut frå tala i NDK kan det sjå ut til at folk på Austlandet er meir tilbøyelege enn andre til å plassere *lell* i etterstilt posisjon med trykklett realisering.

Etterstilt *venteleg* er det andre uttrykket som får høgast skår blant informantane frå Trøndelag i spørjeundersøkinga vår. Uttrykket er mindre vanleg enn *lell*, men rapportert mest i Trøndelag og svært sjeldan i Nord-Noreg og på Sørlandet.

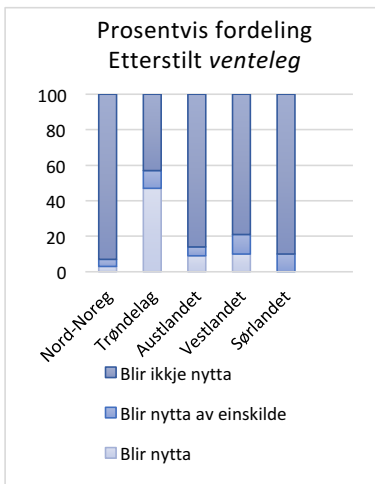

Diagram 7 Etterstilt *venteleg*

Kart 7 Etterstilt *venteleg*

Vi finn eitt døme på *venteleg* i NDK (sjå (8a)) og 7 døme på etterstilt *venteleg* i LIA norsk (sjå (8b)); 6 frå Trøndelag og eitt frå Nordmøre. Igjen er korpusmaterialet lite, men det vi finn, er i tråd med resultatane frå spørjeundersøkinga.

- (8) a. [inderøy_o4gk]
 hann ska vårrå innstruktør hann da **venntle**
 ‘han skal vere instruktør han då, *venteleg*’

- b. [høylandet] (LIA)
 menn så ha no (.) tjuven jøymt se da hannj ha no fått onn samvitttheit
venntjeli
 ‘men så hadde no tjuven gøymt seg då, han hadde no fått vondt samvit,
 venteleg’

For å summere opp, så er det frå før kjent at uttalevariantane *sjø/sju* og liknande av etterstilt *ser du* er typisk for det trønderske målområdet. I tillegg har spørjeundersøkinga vår vist at *venteleg* og *lell* i særleg grad er knytte til Trøndelag. For etterstilt *venteleg* er dette resultatet stadfesta av data frå korpus, men det same gjeld ikkje for etterstilt *lell*. Ut frå data i NDk kan det sjå ut til at det berre er på Austlandet ein nyttar den trykklutte etterstilte varianten av *lell*, men her treng vi meir forskning.

3.2.3 Vestlandet

Tabell 9 inneheld dei uttrykka som fekk høgast gjennomsnittsskår på Vestlandet. Det er signifikante skilnader for 7 av uttrykka.

Tabell 9 Uttrykk med høgast gjennomsnittleg skår på Vestlandet

	Uttrykk	Mest rapportert	Minst rapportert	Signifikans	Samsvar korpusdata
1	nett	Vestlandet	Austlandet, Nord-Noreg, (Sørlandet)	$p \leq 0,005$	Få døme
2	så	Vestlandet	Austlandet, Nord-Noreg, Sørlandet	$p \leq 0,03$	Ikkje testa
3	sant vel	Vestlandet, Sørlandet	Nord-Noreg, Austlandet	$p \leq 0,009$	Ja
4	sant	Vestlandet, Nord-Noreg, Trøndelag	Austlandet	$p \leq 0,002$	Ja
5	ikkje sant	Vestlandet	Sørlandet, Trøndelag	$p \leq 0,04$	Delvis; Nord-Noreg og Vestlandet dominerer
6	at (det)	Vestlandet	Nord-Noreg	$p \leq 0,006$	Ikkje testa
7	trur eg	Vestlandet	Nord-Noreg	$p \leq 0,04$	Ikkje testa
8	mann	Vestlandet	Sørlandet	$p = 0,06$ ¹⁵	Ja, same tendens
9	du	Vestlandet	Nord-Noreg, Sørlandet	$p = 0,25$	Ikkje testa

Både etterstilt *nett* og *så* blir rapportert som nytta av signifikant fleire informantar på Vestlandet enn på Austlandet, Nord-Noreg og Sørlandet,

15. Resultatet for etterstilt *mann* er nær signifikant. I LIA norsk-korpuset er det 6 døme på etterstilt *mann*, og 5 av desse er frå Vestlandet (Bergen, Høyanger, Laksevåg). Det kan hende at etterstilt *mann* i spørjeskjemaet er blitt forstått som vokativen *mann* av mange informantar, og at uttrykket difor har fått ein vidare geografisk distribusjon enn det som er reelt for finalpartikkelfunksjonen. Sjå drøftinga i Seksjon 3.5.

og for *at (det)* og *trur eg* er det ein signifikant skilnad mellom svara til informantane på Vestlandet og i Nord-Noreg. *Nett* er det så å seie ingen døme på i korpusa, medan *så, at (det)* og *trur eg* er så frekvente at vi overlèt til vidare forskning å gjere korpusundersøkingar av dei. I (9) ser vi eit døme på bruk av *at (det)*.

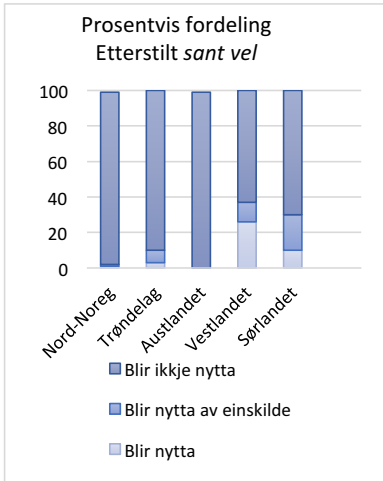

Diagram 8 Etterstilt *sant vel*

Kart 8 Etterstilt *sant vel*

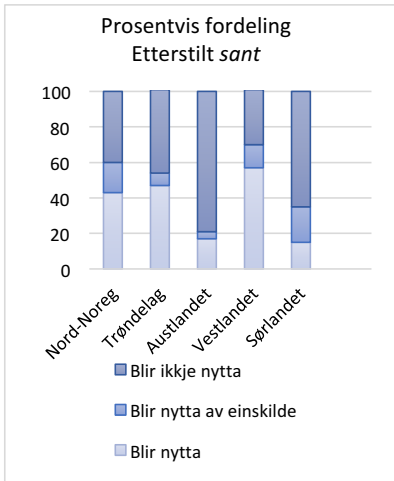

Diagram 9 Etterstilt *sant*

Kart 9 Etterstilt *sant*

- (9) [fusa_01um]
 ja å dæi finne på så mysje (.) ækkelt **atte**
 'ja, og dei finn på så mykje ekkelt, at det'

Vi skal sjå nærare på tre av uttrykka i Tabell 9, nemleg *sant vel*, *sant* og *ikkje sant*. Resultata for desse uttrykka er samanlikna i Diagram 8–10 og Kart 8–10.

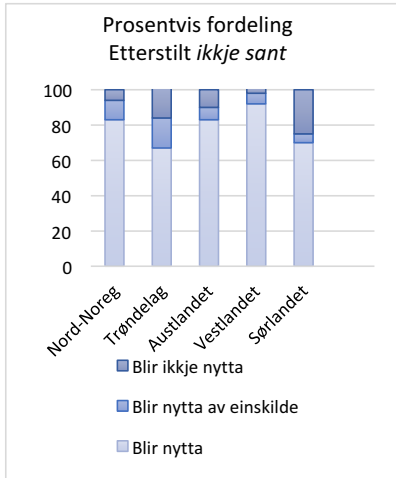
Sant vel er det av desse uttrykka som er minst utbreidd ifølgje spørjeundersøkinga, og dette blir stadfesta av korpussøk. Det er to treff på samanstillinga *sant vel* i NDK, frå Karmøy og Stavanger (Vestlandet), og eitt av dei er etterstilt. I LIA norsk er det 11 treff på etterstilt *sant vel*, 10 frå Stavanger (Vestlandet) og eitt frå Søgne (Sørlandet). I sum samsvarar korpusdataa for *sant vel* med resultata frå spørjeundersøkinga, berre med litt snevrare dokumentert geografisk utbreiing i korpusa.

Når det gjeld etterstilt *sant* åleine, får òg dette uttrykket høgast gjenomsnittsskår på Vestlandet, men det blir rapportert som nytta i fleire regionar enn *sant vel*, særleg langs kysten av Trøndelag og Nord-Noreg. Austlandet skil seg ut som den regionen der uttrykket får lågast gjenomsnittsskår. I NDK er det 423 treff på *sant* i segmentfinal posisjon. Dei fleste er del av uttrykket *ikkje sant* eller *det er sant*, men 116 treff er finalpartikkelen *sant*. Blant dei 116 treffa er det to døme frå Vegårshei i Aust-Agder, elles er alle treffa langs kysten av Vestlandet, Trøndelag og Nord-Noreg, noko som støttar opp om resultata frå spørjeundersøkinga. (10) viser to av korpustreffa med *sant vel* og *sant*.

- (10) a. [stavanger] (LIA)
 så får vi jo sjåkk **sannt vell**
 'så får vi jo sjokk, sant vel'
 b. [kirkenes_02uk]
 å så e hann kjækk **sannt**
 'og så er han kjekkt, sant'

Som vi kan sjå ved å samanlikne Diagram/Kart 9 med Diagram/Kart 10 nedanfor, er etterstilt *ikkje sant* klart meir utbreidd enn etterstilt *sant*.¹⁶

16. Kan hende ser det underleg ut at *ikkje sant* får lågast skår i Trøndelag av alle regionane, medan *sant* blir nytta i relativt stor grad i Trøndelag. Ei mogleg årsak er det etterstilte uttrykket *sant ja*, som blir nytta mellom anna i Trøndelag. Dersom *sant ja* har om lag same funksjon som *ikkje sant*, kan det forklare at *ikkje sant* får nokså låg skår. *Sant ja* var ikkje med i undersøkinga vår.

Diagram 10 Etterstilt *ikkje sant*Kart 10 Etterstilt *ikkje sant*

Tendensane for *ikkje sant* blir òg delvis stadfesta gjennom søk i NDK, der det er 207 treff i segmentfinal posisjon, fordelte over heile Noreg. I NDK er det færrest døme på *ikkje sant* blant informantane frå Trøndelag, noko som stemmer med at Trøndelag har lågaste gjennomsnittsskår i spørjeundersøkinga (jf. Diagram 10). I motsetnad til det ein kanskje kunne vente seg ut frå Diagram 10, står ikkje informantar frå Vestlandet for dei fleste døma på *ikkje sant* i NDK; der er det informantane frå Nord-Noreg som dominerer. Det er 85 døme på *ikkje sant* frå Nord-Noreg (med 109 informantar i regionen) medan det er 30 døme frå Vestlandet (med 52 informantar i regionen), og same tendens gjeld om ein reknar på frekvens per ord. Desse tala understrekar det vi framheva tidlegare om at spørjeundersøkinga ikkje får fram om uttrykket det blir spurt om, er frekvent i bruk eller ikkje.

Det er altså 7 etterstilte uttrykk som får høgast gjennomsnittsskår på Vestlandet og som skil seg signifikant frå andre regionar, nemleg *nett*, *så*, *sant vel*, *sant*, *ikkje sant*, *at (det)* og *trur eg*. Men desse uttrykka er ikkje like stadbundne som *radt* og *da ma* for Austlandet og *venteleg* for Trøndelag. For *sant vel* og *sant* blir tendensane i spørjeundersøkinga stadfesta av førekomstar i NDK og LIA norsk, medan det har vist seg at *ikkje sant* blir nytta hyppigare av informantar frå Nord-Noreg enn av informantar frå Vestlandet i NDK. Etterstilt *nett*, *at (det)*, *så* og *trur eg* har vi ikkje funne prov for gjennom korpussøk.

3.2.4 Nord-Noreg

Skal tru er det av dei 46 etterstilte uttrykka som ifølgje spørjeundersøkinga er mest tydeleg knytt til Nord-Noreg, jf. Tabell 10 nedanfor.

Tabell 10 Uttrykk med høgast gjennomsnittleg skår i Nord-Noreg

	Uttrykk	Mest rapportert	Minst rapportert	Signifikans	Samsvar korpusdata
1	skal tru	Nord-Noreg, Vestlandet	Austlandet, Sørlandet	$p < 0,001$	Ja/ få døme
2	skjønner du	Nord-Noreg	Vestlandet, Sørlandet	$p = 0,74$	-
3	kan du skjønne	Nord-Noreg	Austlandet, Vestlandet, Sørlandet	$p = 0,93$	-

I tillegg får etterstilt *skjønner du* og *kan du skjønne* høgast gjennomsnittleg skår i Nord-Noreg, men desse tala er ikkje statistisk signifikante. Ingen av dei 46 uttrykka får signifikant høgare skår i Nord-Noreg enn i heile resten av landet. Diagram 11 og Kart 11 framstiller resultatata for *skal tru* grafisk.

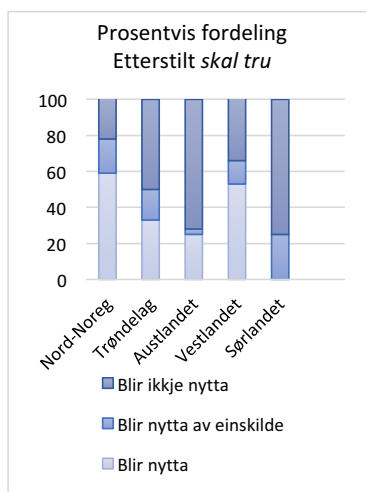

Diagram 11 Etterstilt *skal tru*

Kart 11 Etterstilt *skal tru*

I NDK er det ingen treff på etterstilt *skal tru*, men det er 7 tilfelle med kombinasjonen *skal tru* i setningsintern posisjon, alle ytra av informantar frå kysten av Nord-Noreg. LIA norsk har 41 døme med *skal tru*, alle frå vestkysten av Noreg, med tre fjerdedelar frå Nordland, Troms og Finnmark. I tre av døma står uttrykket i etterstilt posisjon, og i (11) ser vi to av desse.

- (11) a. [bømlø] (LIA)
 tjem ittje havguola svala **skall tru**
 ‘kjem ikkje havgula svalar, skal tru’
- b. [hadsel] (LIA)
 e e de stænngt ee dær på Mællbokontore nu (.) **ska tru**
 ‘er det stengt der på Melbu-kontoret no, skal tru’

Samla viser korpusdataa den same tendensen som spørjeundersøkinga, nemleg at etterstilt *skal tru* har ein spesielt sterk posisjon i Nord-Noreg og dels på Vestlandet. I tillegg har vi tidlegare merka oss at *ikkje sant* står sterkt i Nord-Noreg i tillegg til på Vestlandet, jf. Seksjon 3.2.3.

3.2.5 Sørlandet

Berre to etterstilte uttrykk får den høgaste gjennomsnittsskåren av informantane frå Sørlandet, *jo* og *sant å seie*, men ingen av desse resultatane er statistisk signifikante, jf. Tabell 11.

Tabell 11 Uttrykk med høgast gjennomsnittleg skår på Sørlandet

	Uttrykk	Mest rapportert	Minst rapportert	Signifikans	Samsvar korpusdata
1	jo	Sørlandet	Nord-Noreg	p = 0,74	Nei / få døme
2	sant å seie	Sørlandet	Nord-Noreg	p = 0,47	-

I NDK er det berre 4 eksempel med etterstilt *jo*, frå Drevsjø, Lommedalen og Karmøy, altså ingen døme frå Sørlandet. Dermed kan vi ikkje knyte etterstilt *jo* meir til Sørlandet enn dei fire andre regionane ut frå desse tala. I Seksjon 4 skal vi sjå at ein meir relevant parameter for *jo* er alder.

Vi konkluderer med at ingen av dei 46 etterstilte uttrykka vi har undersøkt, har Sørlandet som kjerneområde, men med eit lite atterhald om at talet på informantar frå Sørlandet var det lågaste i undersøkinga vår, noko som gjer at det skal mykje til for å få signifikante resultat for denne regionen.

3.2.6 Oppsummering geografi

Geografi er som venta ein viktig parameter for ein god del av dei 46 etterstilte uttrykka vi har undersøkt (jf. Tabell 7–11). I alt har 25 av uttrykka geografisk region som ein signifikant parameter. Det finst òg uttrykk som får liknande skår over heile landet, og det finst uttrykk som får sig-

nifikant lågare vurderingar i éin region samanlikna med dei resterande. Sambandet mellom etterstilte uttrykk og regionar er sjeldan ein-til-ein, men litt forenkla kan vi summere opp med følgjande oversyn over finalpartiklar og kjerneområde:

- AUSTLANDET: *radt, da ma, gitt, er von, veit eg, kan du vite, ser du, visst, (må vite), (sann), (kar), (vel), (veit du), (da), (men), (lell)*
- TRØNDELAG: *venteleg, sjø, (lell)*
- VESTLANDET: *sant vel, sant, (ikkje sant), (nett), (så), (at (det))*
- NORD-NOREG: *skal tru, (ikkje sant)*
- SØRLANDET: —

Uttrykka i parentes har vi berre éi empirisk kjelde for, anten spørjeundersøkinga eller korpusøk, medan dei andre uttrykka kan koplast til den geografiske regionen både ifølgje spørjeundersøkinga og ifølgje korpusøk.

Det er påfallande mange fleire uttrykk som er typiske for Austlandet enn for dei andre regionane, og Nord-Noreg og Sørlandet stikk seg fram som regionar der dei etterstilte uttrykka får gjennomgåande lågare skår enn elles i landet. Kva årsakene kan vere til denne skeivfordelinga, er uvisst. Når det gjeld Sørlandet, skal ein hugse på at datamengda frå denne regionen er spesielt lita. Skeivfordelinga kan òg skuldast utvalet av uttrykk, eller det kan skuldast at den etterstilte posisjonen i større grad er føretrekt på Austlandet (og eventuelt Vestlandet og i Trøndelag) enn i Nord-Noreg og på Sørlandet. Her trengst det meir forskning.

3.3 Alder

I Tabell 12 er dei 46 uttrykka rangerte etter i kva grad dei har fått signifikant høgare skår hos ein av alderskategoriane. Dei uttrykka som i større grad er rapporterte i bruk av dei unge informantane, står øvst i tabellen, medan dei som i større grad er rapporterte av dei eldre, står nedst. Vi har utelate dei fleste av uttrykka som ikkje gav signifikante resultat for denne parameteren.

Tabell 12 Oversyn over etterstilte uttrykk som får signifikant høgare skår hos éin alderskategori

	Uttrykk	Gj.snitt Ung (15–30)	Gj.snitt Gamal (50+)	Tendens alder	Signifikans	Samsvar korpustata
1	jo	1,631	0,600	i favor ung	p < 0,001	Ja / få dømme
2	sant	1,246	0,510	i favor ung	p < 0,001	Ja
3	eller	1,959	1,703	i favor ung	p < 0,001	Ja
4	akkurat	1,984	1,845	i favor ung	p = 0,001	Ja
5	liksom	1,877	1,671	i favor ung	p = 0,001	Ja
6	veit du	1,803	1,561	i favor ung	p = 0,003	nei
7	vel	1,500	1,265	i favor ung	p = 0,03	Ikkje testa
8	ikkje sant	1,811	1,684	i favor ung	p = 0,03	Ja
9	men	1,869	1,748	i favor ung	p = 0,07	Ikkje testa
	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
34	gitt	1,197	1,368	i favor gml	p = 0,07	Ja, same tend.
35	må tru	0,164	0,355	i favor gml	p = 0,05	Ja / få dømme
36	kan du vite	0,443	0,690	i favor gml	p = 0,04	Ja
37	må vite	0,369	0,587	i favor gml	p = 0,02	Ikkje testa
38	så	1,713	1,858	i favor gml	p = 0,008	Ikkje testa
39	var sant	0,115	0,323	i favor gml	p = 0,007	Ja / få dømme
40	venteleg	0,148	0,394	i favor gml	p = 0,003	Ja
41	mann	0,943	1,277	i favor gml	p = 0,002	Ja / få dømme
42	skal tru	0,713	1,058	i favor gml	p = 0,002	Ja / få dømme
43	dei kallar	0,213	0,600	i favor gml	p < 0,001	Ja
44	sant å seie	0,762	1,342	i favor gml	p < 0,001	Få dømme
45	kan du skjønne	1,131	1,626	i favor gml	p < 0,001	Ja
46	sann	0,279	1,013	i favor gml	p < 0,001	Få dømme

Det er påfallande at mange av dei mest bokmålsnære og allment kjende uttrykka blir rapporterte å bli nytta mest av dei unge informantane, medan mange av dei mindre allment kjente uttrykka (jf. Tabell 6) blir rapporterte å bli nytta i større grad av dei eldre.

3.3.1 Uttrykk som får høgast skår blant dei eldre

I Tabell 12 får *sann* signifikant høgare skår blant dei eldre informantane enn blant dei unge. I tillegg er det ein signifikant skilnad i favør dei eldre for etterstilt *kan du skjønne*, *sant å seie*, *dei kallar*, *skal tru*, *mann*, *venteleg*, *var sant*, *så*, *må vite*, *kan du vite* og *må tru*. Dei detaljerte resultatane for *sann* og *kan du skjønne* er presenterte i Diagram 12 og 13.

I NDK får vi 13 treff på forma *sann* i segmentfinal posisjon, men dei fleste er adjektivet *sann*, i tillegg til det faste uttrykket *oi, sann*, som vi ikkje inkluderer her. Ut over desse treffa er det berre eitt døme på etterstilt *sann*.¹⁷ For nesten alle uttrykka som får signifikant høgare skår hos

17. Informanten er underleg nok ung. Ut frå samtala ser det ut til at informanten produserer ei form for parodi på tørrpratning.

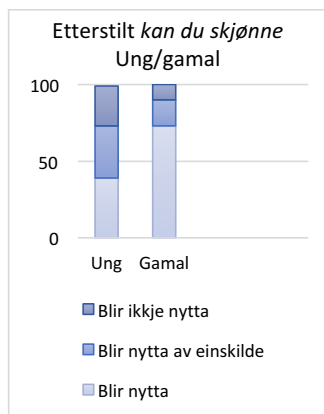
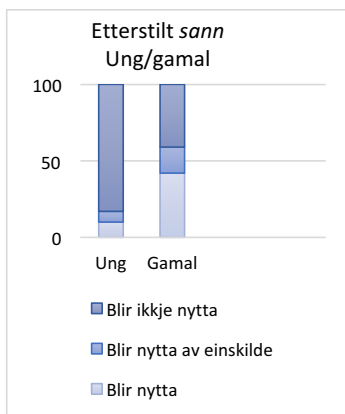

Diagram 12 Etterstilt sann Diagram 13 Etterstilt kan du skjønne

dei eldre informantane i spørjeundersøkinga, finn vi at det er få døme i NDK, men fleire i LIA norsk, og at det er fleire gamle informantar enn unge informantar i NDK som nyttar uttrykket. Tabell 13 gjev eit oversyn over resultatane i desse korpusa. Ettersom tala er så låge, opererer vi berre med absolutte tal, ikkje treff per ord.

Tabell 13 Treff på finalpartiklar i LIA norsk og NDK

	LIA norsk	Nordisk dialektkorpus (NDK)	
		Gamal	Ung
<i>sann</i>	1	0	1
<i>kan du skjønne</i>	5	8	0
<i>sant å seie</i>	0	0	0
<i>dei kallar</i>	14	0	0
<i>skal tru</i>	3	0	0
<i>mann</i>	6	1	1
<i>venteleg</i>	7	1	0
<i>var sant</i>	0	1	0
<i>så</i>	(ikkje talt)	(ikkje talt)	(ikkje talt)
<i>må vite (måta)</i>	1	1	7
<i>kan du vite</i>	14	1	0
<i>må tru</i>	2	0	0

Eitt uttrykk skil seg ut i Tabell 13, nemleg *må vite*. Det er 7 døme på dette uttrykket i NDK, alle i kombinasjon med *da* og uttala *måta*, som i *da måta*. Eitt av døma er ytra av ei eldre kvinne, fem av ei ung kvinne og

eitt av ein ung mann, alle frå Lom. I LIA norsk finn vi derimot berre éin førekomst av etterstilt *måta* (sjå (6f)), og han er utan *da*. Ei mogleg forklaring på kvifor etterstilt *må vite* får så låg vurdering av dei unge informantane i spørreskjemaet, trass i døma i NDK, er at det er i ferd med å utvikle seg ein konvensjon om å nytte *måta* saman med *da*. Kombinasjonen *da måta* er truleg opphavet til variantar som *da ma* og *ma*, som ikkje har nokon spesiell aldersprofil ifølgje spørjeundersøkinga vår (sjå Tabell 12). Med andre ord kan det vere ei naturleg årsak til diskrepansen mellom resultatata i spørjeundersøkinga og korpusundersøkinga i dette høvet.

I (12) har vi samla døme på dei av uttrykka i Tabell 13 som vi ikkje har presentert elles i artikkelen, men som blir rapporterte som nytta av ganske mange av dei eldre informantane.

- (12) a. [vang_04gk]
ja (.) de varrt væL de (.) **kann du væta**
‘ja, det vart vel det, kan du vite’
- b. [aremark] (LIA)
jo da hann budde her i ni år hann (.) **må tru**
‘jau då, han budde her i ni år han, må tru’
- c. [aremark] (LIA)
da må di bakes ut (.) no färfærrdli lennge i værrnt vann å enerlæuv **di kæller**
‘då må dei bakast ut noko forferdeleg lenge i varmt vatn og einerlog, dei kallar’
- d. [skaugdalen-gm]
va tabu derre **va sannt**
‘(det) var tabu det der, var sant’

3.3.2 Uttrykk som får høgast skår blant dei yngre

Etterstilt *jo, sant, eller, akkurat, liksom, veit du, vel* og *ikkje sant* får signifikant høgare skår av dei unge informantane enn dei eldre i spørjeundersøkinga (jf. Tabell 12). Dei to etterstilte uttrykka som mest tydeleg får høgare skår blant dei unge, er *jo* (som er i bruk over heile landet) og *sant* (som er i bruk særleg på Vestlandet og langs kysten opp til Nord-Noreg). Diagram 14 og 15 samanliknar den prosentvise fordelinga av dei tre svaralternativa for yngre og eldre informantar.

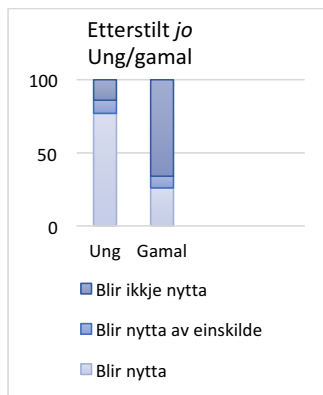

Diagram 14 Etterstilt jo

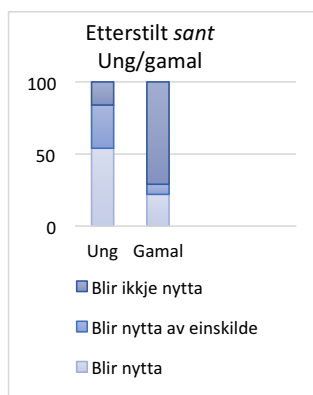

Diagram 15 Etterstilt sant

Spesielt resultatata for etterstilt *jo* er slående. Dei unge har heilt klart ei anna oppfatning enn dei eldre når det gjeld i kva grad dei nyttar etterstilt *jo* og i kva grad dei meiner at uttrykket høyrer med til vokabularet i deira dialekt.

I NDK er det 968 treff på forma *jo* i segmentfinal posisjon; 464 for dei yngre informantane og 504 for dei eldre, jf. Tabell 14.

Tabell 14 Ordforma *jo* i Nordisk dialektkorpus

	Segmentfinal	Einingar	Segmentfinal per 100.000	Etterstilt pos.	Etterstilt per 100.000
Ung (A)	464 (48 %)	895352	52 (53 %)	3 (75 %)	0,34 (79 %)
Gamal (B)	504 (52 %)	1102568	46 (47 %)	1 (25 %)	0,09 (21 %)
Sum	968 (100 %)	1997920		4 (100 %)	

Jo i segmentfinal posisjon er for det meste setningsadverbialt *jo*, som i *Hansøvjo*, typisk med intonasjonsfraseringa $[[\text{han}^{\text{AE}}\text{SØV-jo}]_{\text{AE}}]_{\text{FF}}]_{\text{IV}}$.¹⁸ Det er ikkje store skilnaden mellom unge og eldre språkbrukarar i NDK når det gjeld bruken av *jo* i denne posisjonen, men dei unge informantane, som har produsert færre ord enn dei eldre, har ein litt høgare frekvens per 100 000 ord (52 mot 46).¹⁹ Desse tala kan samanliknast med tala for

18. Intonasjonsnotasjonen er basert på Fretheim (2014) (sjå òg Nilsen 1992 og Fretheim 1992). AE = Aksentenhet, FF = Fokal frase, IY = Intonasjonsytring.

19. I Tabell 14 står 'Einingar' for det som i søkegrensenittet blir kalla for 'Tokens'. Dette er den samla mengda med ord og andre samtalerelaterte signal, som lattareteikn og spørsmålsteikn.

jo som trykklett, etterstilt pragmatisk partikkel, til dømes realisert med intonasjonsfraseringa [[han[⁺SØV]_{AE}]_{FF} jo]_{IY}. Det er fire slike døme i korpuset, mellom anna (13a) og (13b) nedanfor. Tre av desse er ytra av unge informantar mot berre eitt av ein eldre informant.

- (13) a. [drevsjø_02uk]
fa'n jæ ha jo sjokolade på hele mæi jo
'faen eg har jo sjokolade på heile meg, jo'
- b. [karmøy_03gm]
har du værre oppe å sitt dærr e jo heilt grønnt jo
'har du vore oppe og sett, der er jo heilt grønnt, jo'

Eit interessant aspekt ved tala i Tabell 14 er at skilnaden mellom dei unge og dei eldre informantane er større for *jo* i etterstilt posisjon enn for andre posisjonar. Dei unge står for 75 % av døma på finalpartikkelen *jo*, og talet blir endå høgare om ein tek omsyn til at dei unge har ytra færre ord enn dei eldre. Det er for få døme på *jo* i etterstilt posisjon til å trekke sikre konklusjonar ut frå desse tala, men som vi skal sjå nedanfor, gjentek mønsteret seg for andre uttrykk.

Eit søk på ordforma *sant* i NDK gjev 1613 treff, 863 blant dei eldre informantane, 750 blant dei yngre. Ein manuell gjennomgang av 423 døme i segmentfinal posisjon viser at dei fleste er *ikkje sant* eller *det er sant*, men det er òg 78 døme på den etterstilte pragmatiske partikkelen *sant* blant dei yngre informantane, 51 blant dei eldre, jf. Tabell 15.

Tabell 15 Ordforma *sant* i Nordisk dialektkorpus

	Ordform	Einingar	Ordform per 100.000	Etterstilt posisjon	Etterstilt per 100.000
Ung (A)	863 (54 %)	895352	96 (59 %)	78 (60 %)	8,7 (65 %)
Gamal (B)	750 (46 %)	1102568	68 (41 %)	51 (40 %)	4,6 (35 %)
Sum	1613 (100 %)			129 (100 %)	

I tillegg har vi søkt etter *sant* følgd av spørsmålsteikn, og blant desse finn vi 8 døme hos dei yngre informantane og 5 hos dei eldre. I sum står korpusundersøkinga opp om resultatata frå spørjeundersøkinga ved at dei yngre nyttar etterstilt *sant* litt oftare enn dei eldre, både i absolutte tal og relativt til kor mange ord dei ytrar. Som for *jo* er skilnaden større i etterstilt posisjon enn for ordforma generelt.

Ordforma *eller* (med tilhøyrande uttaleformer, t.d. *hell* og *høll*) er òg svært frekvent i NDK. Søk på forma åleine gjev 3848 treff blant dei yngre informantane og 2613 blant dei eldre. For å avgrense mengda med data har vi søkt etter *eller* følgt av spørsmålsteikn i segmentfinal posisjon. Dette er det rimeleg å gjere sidan vi er ute etter spørsmålsfunksjonen til *eller*; eksempelsetninga i spørjeskjemaet var *Blir det snø i kveld, eller?* Det er 440 slike døme i NDK. Av desse er heile 281 ytra av unge informantar, 159 av eldre. Når ein i tillegg tek omsyn til at dei unge informantane har ytra færre ord enn dei eldre, blir tala endå tydelegare, jf. Tabell 16.

Tabell 16 Ordforma *eller* i Nordisk dialektkorpus

	Ordform	Eingar	Ordform per 100.000	Segmentfinal + spørsmålsteikn	Segmentfinal + spm.teikn per 100.000
Ung (A)	3848 (60 %)	895352	430 (64 %)	281 (64 %)	31 (69 %)
Gamal (B)	2613 (40 %)	1102568	237 (36 %)	159 (36 %)	14 (31 %)
Sum	6461 (100 %)			440 (100 %)	

Som vi ser i den siste kolonnen, er ytringsfinalt *eller* med spørjande funksjon langt meir frekvent blant dei unge informantane enn blant dei eldre. Med andre ord tyder korpusøket på at resultatet for rapportert språkbruk reflekterer ein skilnad i faktisk språkbruk. Legg òg merke til at skilnaden mellom dei yngre og dei eldre informantane er større i etterstilt posisjon enn for ordforma generelt, nett som for *jo* og *sant*.

I tillegg til *jo*, *sant* og *eller* fekk vi signifikant høgare vurderingar for etterstilt *liksom*, *akkurat*, *veit du* og *vel* blant dei unge informantane i spørjeundersøkinga enn blant dei eldre. Tabell 17 gjev eit oversyn over korpusresultata for desse fem uttrykka. Det er spesielt interessant å samanlikne tala som er i feitt skrift, som representerer den relative frekvensen for etterstilte uttrykk hos eldre og yngre informantar.

Tabell 17 Absolutte tal og relativ frekvens i etterstilt posisjon og andre posisjonar hos eldre og yngre informantar i Nordisk dialektkorpus

	Gamal (50 +)				Ung (15–30)			
	Alle posisjonar		Etterstilt		Alle posisjonar		Etterstilt	
	Treff	Treff per 100.000	Treff	Treff per 100.000	Treff	Treff per 100.000	Treff	Treff per 100.000
<i>liksom</i>	1680	152	116	14	1959	219	261	29
<i>ikkje sant</i>	377	34	86	7,8	358	40	121	14
<i>akkurat</i>	1070	97	5	0,45	579	65	11	1,2
<i>vel</i>	3051	277	124	11	2200	246	88	10
<i>veit du</i>	2896	262	765	69	889	99	277	31

For tre av desse uttrykka ser vi same tendens som i spørjeundersøkinga. Etterstilt *liksom, ikkje sant og akkurat* har ein frekvens per 100.000 ord som er langt høgare blant dei yngre informantane enn blant dei eldre.

For to av uttrykka er resultatet annleis, nemleg for etterstilt *vel og veit du* (med uttalevariantar som t.d. *vet du og vettu*).²⁰ Etterstilt *vel* har omtrent same frekvens blant yngre og eldre i korpuset, så dette resultatet kan vi ikkje seie så mykje om. Men tala for *veit du* er tydelege. I NDK har *veit du* meir enn dobbelt så høg frekvens blant dei eldre informantane, trass i at uttrykket fekk signifikant høgare skår blant dei yngre informantane i spørjeundersøkinga. Korleis kan dette henge saman?

Ein del av forklaringa ligg i korpusdataa. Blant dei som nyttar *veit du* i etterstilt posisjon, er det fleire “superbrukarar” med meir enn 5 døme kvar blant dei eldre informantane enn blant dei unge. Men sjølv om dette er ei årsak til at resultatet i korpusundersøkinga er ulikt resultatet frå spørjeundersøkinga, er det ikkje heile forklaringa. I NDK nyttar 61 av til saman 216 unge informantar *veit du* (28 %), medan 96 av dei 222 eldre nyttar uttrykket (43 %). Tilsvarende får ein treff på *veit du* på langt fleire målepunkt for dei eldre informantane enn for dei yngre. Altså nyttar fleire eldre enn unge informantar i NDK etterstilt *veit du*, sjølv om ein kunne vente det motsette ut frå resultatata i spørjeskjemaet (jf. Tabell 12).

Som nemnt i Seksjon 2 er det mogleg at resultatata for spørjeskjemaet kan reflektere normative haldningar heller enn faktisk språkbruk. Særleg når det gjeld kategorien ung/gamal, kan ein tenkje seg at normene er ulike for dei to gruppene. Det kan vere at eldre informantar i større grad meiner at ein ikkje *bør* nytte etterstilt *veit du*, eller at dei ikkje vil rekne uttrykket som typisk for dialekta si. Det kan òg vere at andre meir tradisjonelle og meir stadbundne uttrykk blir nytta med ein liknande funksjon i dialekta, særleg av dei eldre språkbrukarane (t.d. *skjønmar du, må vita, kan du skjønne*). Vi ser det som sannsynleg at normative språksyn er ein del av forklaringa på kvifor etterstilt *veit du* får lågare gjennomsnittsskår av dei eldre i spørjeundersøkinga samstundes som det er langt fleire døme på *veit du* blant dei eldre i NDK. Kvifor dette får så tydeleg utslag for nettopp *veit du*, *veit vi* ikkje.

Sjølv om etterstilt *veit du* er meir frekvent i faktisk bruk blant dei eldre informantane enn dei yngre, er skilnaden mindre tydeleg i etterstilt po-

20. Resultata i Tabell 17 for *veit du* er summen av to søk i bokmålstranskripsjonen i NDK: *vet du* og *veit du*.

sisjon enn for uttrykket generelt (sjå Tabell 17). Igjen ser vi altså at det er noko med den etterstilte posisjonen som gjer det meir sannsynleg at uttrykket er ytra av ein ung språkbrukar. For *akkurat* er dette endå tydelegare. Ordforma *akkurat* blir ytra oftare av dei eldre informantane enn av dei yngre (97 mot 65 per 100.000), men når ein avgrensar døma til etterstilt posisjon, er tendensen motsett (5 mot 11 per 100.000 i favør av dei unge). Det same ser vi for *alle* dei 8 uttrykka som får signifikant høgare skår av dei unge informantane enn av dei eldre i spørjeundersøkinga (sjå Tabell 14–17): Same kva korpusdataa viser for ordforma generelt, er resultatet skuva i favør av dei unge om ein ser på tala for etterstilt posisjon. Den etterstilte, trykklette posisjonen blir altså nytta oftare, relativt sett, av dei unge språkbrukarane enn dei eldre for dei ordformene dei har i vokabularet.

3.3.3 Oppsummering alder

Ser vi på spørjeundersøkinga og korpusdataa under eitt, er det 6 uttrykk blant dei 46 vi har undersøkt, som er meir vanlege blant dei unge informantane enn dei eldre, og 10 som er meir vanlege blant dei eldre:

UNGE (15–30): *jo, sant, eller, liksom, akkurat, ikkje sant*

GAMLE (50+): *sann, kan du skjønne, sant å seie, dei kallar, skal tru, venteleg, var sant, må vite, kan du vite, må tru*

I tillegg til desse mønstera har korpusundersøkinga vår ført til eit nokså overraskande funn: For alle dei 20 ordformene som vi har sett nærare på i denne seksjonen, har det vist seg at fordelinga mellom unge og gamle informantar endrar seg i favør av dei unge når ein ser på uttrykket i etterstilt posisjon samanlikna med andre posisjonar i setninga. Denne tendensen har så vidt vi veit aldri vore påvist før for norsk. Om dette er eit døme på ‘livsfaseendring’, altså at individ brukar visse språklege drag eller uttrykk berre i ein bestemd aldersperiode (jf. Hockett 1950; Labov 1978; Wagner 2012), eller om skilnaden mellom unge og gamle språkbrukarar er eit teikn på ei språkhistorisk endring, kan vi ikkje vite sikkert ut frå datamaterialet her åleine. Men i og med at den etterstilte posisjonen blir hevda å vere på frammarsj i europeiske språk (jf. Hancil, Post og Heselov 2015 som viser til Lenker 2010 og Traugott 2016), er det ikkje utenkjeleg at det er det siste som er tilfellet.

3.4 Kjønn

Den siste parameteren vi skal sjå på, er kjønn. I utgangspunktet er dette den variabelen som vi i minst grad rekna med ville føre til signifikante resultat i spørjeundersøkinga (jf. Seksjon 1 og 2). Dersom det likevel skulle vere skilnader mellom kvinner og menn i bruken av nokre finalpartiklar, er arbeidshypotesen ifølgje tidlegare forskning at vi vil finne uttrykk som er meir frekvent i bruk hos kvinner enn hos menn, og ikkje motsett (jf. Lakoff 1975; Fjeld 2001; Lind 2005 og Talbot 2010).

Tabell 18 presenterer eit utdrag av resultatata. Det er få tydelege mønster, men både etterstilt *mann* og *rett og slett* gjev opphav til signifikante resultat.

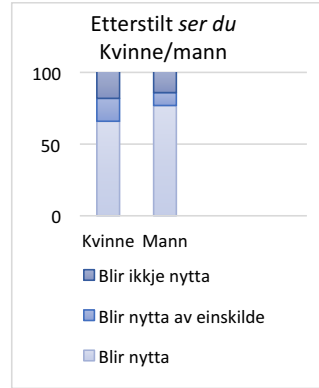
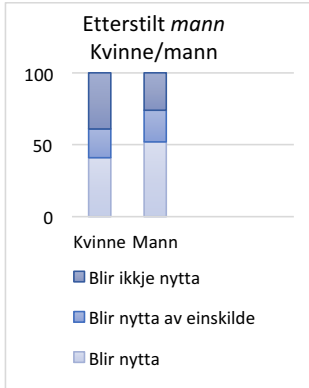
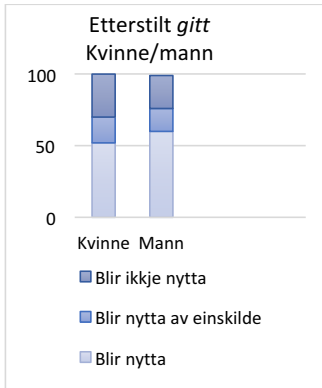
Tabell 18 Uttrykk med høgare gjennomsnittleg skår hos menn eller kvinner (utdrag)

Uttrykk	Gjennom-snitt kvinner	Gjennom-snitt menn	Tendens kjønn	Signifikans	Samsvar korpusdata
mann	1,014	1,264	i favor menn	p = 0,02	Nei / få døme
ser du	1,466	1,620	i favor menn	p = 0,06	Ja, same tendens
gitt	1,223	1,372	i favor menn	p = 0,15	Ja, same tendens
[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	
altså	1,845	1,775	i favor kvinner	p = 0,25	Nei
[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	
liksom	1,818	1,698	i favor kvinner	p = 0,12	Ja, same tendens
akkurat	1,946	1,860	i favor kvinner	p = 0,12	Nei / få døme
rett og slett	1,764	1,628	i favor kvinner	p = 0,045	Få døme

Dei mannlege informantane rapporterer i større grad om bruk av finalpartikkelen *mann*, og dei kvinnelege i større grad om bruk av *rett og slett*. I tillegg er det ein tendens til at *ser du* og *gitt* får høgare gjennomsnittsskår blant menn og *liksom* og *akkurat* blant kvinner, men desse resultatata er ikkje signifikante. Heller ikkje resultatet for *altså* er signifikant, sjølv om det har stått i Norsk Ordbok at *altså* i etterstilt posisjon førekjem særleg i “kvinnemål” (jf. Opsahl 2014: 59).

3.4.1 Potensielt “mannslege” uttrykk

Diagram 16–18 syner resultatata for *mann*, *ser du* og *gitt*, som er tre av uttrykk som får høgare gjennomsnittsskår blant mannlege informantar. Som nemnt er berre resultatata for *mann* statistisk signifikante.

Diagram 16 Etterstilt *mann* Diagram 17 Etterstilt *ser du*Diagram 18 Etterstilt *gitt*

For den ortografiske forma *mann* er det 141 treff i NDK, men berre to av desse er i etterstilt posisjon. Eitt er ytra av ei kvinne (sjå (14a)), og eitt av ein mann (sjå (14b)).

- (14) a. [stranda_o4gk]
ja de e no flått tur de **mann**
'ja, det er no flott tur det, mann'

- b. [brekkom_01um]
 a (.) ja (.) næi re æ (.) de e synn de att de itte bLi brukkt mæir (.) menn
 dæ att åss ska bLi fLøtt åt senntrum da **mann** (.) de æ dær de ska sje
 allt
 ‘ja nei, det er synd det at det ikkje blir brukt meir, men det at vi skal bli
 flytt til sentrum, då mann, det er der det skal skje alt’

For etterstilt *mann* er det for lite data til at vi kan konkludere noko om kjønnsfordelinga, men *ser du* og *gitt* er meir frekvente. Søk etter *ser du* i NDK gjev 66 treff i etterstilt posisjon etter sortering. To av døma er vist i (15).

- (15)a. [hjartdal_03gm]
 næi fysste dag juL (.) å då va re selskap å da (.) fekk ikkje me gu-
 tonngæn lissåm vørå så velldi mykkjy me me **ser ru**
 ‘nei fyrste dag jul ... og då var det selskap og då fekk ikkje vi gutungane
 liksom vere så veldig mykje med, me, ser du’
- b. [stonglandseidet_47-gm]
 å så fekk ho kje plass på skol’n i fjor å så (.) kå- så kåmm ho hit å så ha
 ho vorre barnepia te denn gutt’n (.) ho kunn kje nåssjyk **ser du**
 ‘og så fekk ho ikkje plass på skulen i fjor, og så kom ho hit og så har ho
 vore barnepike til den guten ... ho kunne ikkje norsk, ser du’

Resultata er fordelte på følgjande vis mellom unge (U) og gamle (G), kvinner (K) og menn (M):

Tabell 19 Etterstilt *ser du* i Nordisk dialektkorpus etter sortering

	Etterstilt posisjon	Einingar	Etterstilt, per 100.000 einingar
UM	8 (12 %)	434458	1,8 (15 %)
GM	38 (58 %)	566303	6,7 (54 %)
UK	2 (3 %)	460894	0,43 (3 %)
GK	18 (27 %)	536265	3,4 (28 %)
Sum	66 (100 %)		

Det er langt fleire døme på *ser du* blant mennene enn blant kvinnene i NDK; mennene står for 70 % av døma til saman, og tendensen er den same om ein tek omsyn til kor mange ord dei har ytra. Men vi ser òg at alder er ein viktigare skilnad her, og at den kategorien som verkeleg skil seg ut, er dei eldre mannfolka, som står for 58 % av døma åleine, litt lågare

om ein tek omsyn til frekvensen per ord. Det høge frekvenstalet blant mennene kjem av at det er fleire mannlege informantar frå fleire målepunkt som nyttar uttrykket; skilnaden skuldast ikkje berre fleire “superbrukarar”.

Same tendens finn vi for *gitt*. Det er 79 treff på ortografisk form *gitt* med spesifisert fonetisk form *gitt*, *gett*, *gutt* eller *gøtt* i NDK. Treffa fordeler seg som vist i Tabell 20.

Tabell 20 Etterstilt *gitt* i Nordisk dialektkorpus etter sortering

	Etterstilt posisjon	Einingar	Etterstilt, per 100.000 einingar
UM	13 (16 %)	434458	3,0 (20 %)
GM	48 (61 %)	566303	8,5 (56 %)
UK	10 (13 %)	460894	2,2 (14 %)
GK	8 (10 %)	536265	1,5 (10 %)
Sum	79 (100 %)		

Igjen ser vi at det er langt fleire treff blant dei mannlege informantane enn blant dei kvinnelege. Mennene står for 77 % av døma til saman, og det er same tendens om ein tek omsyn til kor mange ord dei har nytta. Også her skil dei eldre mennene seg ut. Dei åleine står for 61 % av døma med *gitt*, litt lågare om ein justerer for at dei har ytra fleire ord enn dei andre. Den høgare frekvensen hos mennene, og då særleg dei eldre, skuldast både at det er fleire mannlege informantar enn kvinnelege som nyttar *gitt*, og at det er fleire “superbrukarar” med meir enn 5 døme kvar.

Sjølv om verken *ser du* eller *gitt* får signifikante resultat i spørjeundersøkinga, meiner vi at korpusmaterialet tyder på at desse uttrykka er meir frekvente hos menn enn hos kvinner, særleg eldre menn. Vi kan ikkje seie noko sikkert om årsaka til desse skilnadene, men om ein reknar uttrykka *ser du* og *gitt* som tradisjonsformer, føyer distribusjonen seg inn i eit mønster som elles er velkjent frå mange talemålsgranskingar, nemleg at menn i større grad held på tradisjonsvariantar enn kva kvinner gjer (jf. Hårstad 2010: 310–311 med referansar). Eit vidare resultat av denne tendensen kan vere at dei aktuelle formene blir assosierte med nettopp maskulinitet. Det at både *gitt* og *ser du* ser ut til å bli nytta forsterkande (jf. Fretheim 1981), kan òg tenkjast å verke inn på dette assosiasjonspotensialet, men på dette feltet treng vi meir forskning, både om funksjonen til uttrykka og om moglege relasjonar mellom funksjon og kjønn.

3.4.2 Potensielt “kvinnelege” uttrykk

Når det gjeld potensielt “kvinnelege” etterstilte uttrykk, er det *rett og slett* som mest gjennomgåande får høgare skår hos dei kvinnelege informantane enn dei manlege i spørjeundersøkinga, med *akkurat* og *liksom* rett etter med nær signifikante resultat (jf. Tabell 18). I NDK er det ingen treff på *rett og slett*, men i LIA norsk er det 11 døme i etterstilt posisjon. Dei fleste av desse er ytra av menn, men ettersom dette korpuset har mykje eldre språkbrukarar enn det vi har i vår spørjeundersøking, og har langt fleire manlege enn kvinnelege informantar, kan vi ikkje utan vidare samanlikne resultatane.

Resultatet for *liksom* er ikkje fullt ut statistisk signifikant, men tendensen i favør av kvinner er så tydeleg at det er interessant å undersøke kven som nyttar etterstilt *liksom* mest i NDK. NDK har 345 døme på *liksom* i segmentfinal posisjon, og som Tabell 21 viser, er det ei skeivfordeling mellom kvinner og menn.²¹

Tabell 21 Segmentfinalt *liksom* i Nordisk dialektkorpus (ikkje sortert)

	Segmentfinal posisjon	Einingar	Per 100.000 einingar
UM	104 (30 %)	434458	24 (33 %)
GM	40 (12 %)	566303	7,1 (10 %)
UK	148 (43 %)	460894	32 (44 %)
GK	53 (15 %)	536265	10 (14 %)
Sum	345 (100 %)		

Frekvensen til *liksom* er litt høgare for kvinnene enn for mennene, men den største skilnaden går mellom dei yngre informantane, som står for i alt 73 % av døma, og dei eldre informantane, som står for til saman 27 % av døma. Dessutan skil dei unge kvinnene seg ut med 43 % av døma åleine. Desse tala stør både den tidlegare forskinga på *liksom* (jf. Hasund 2006) og dei tendensane ein kan skimte i spørjeundersøkinga vår: *Liksom* er meir frekvent hos yngre språkbrukarar enn eldre, og meir frekvent hos kvinner enn menn. Av desse to faktorane er alder den viktigaste.

Etterstilt *akkurat* er det uttrykket som får den høgaste gjennomsnittsskåren på spørjeundersøkinga i Noreg under eitt (jf. Tabell 6), og uttryk-

21. Vi har ikkje finsortert treffa i Tabell 21, men det ser ut til å vere oppimot 100 % relevante døme. Altså gjeld tala i Tabell 21 ikkje berre for (korpusteknisk) segmentfinalt *liksom*, men for den faktisk etterstilte varianten (trykklett pragmatisk partikkel).

ket får signifikant høgare skår hos dei unge informantane enn hos dei eldre (jf. Tabell 12). Den ikkje-signifikante tendensen til at uttrykket får høgare skår i spørjeskjemaet av kvinnelege enn mannlege informantar (sjå Tabell 18), blir ikkje stadfesta av søk i NDK. Som vist i Tabell 22, finn vi 16 relevante døme på etterstilt *akkurat*, og eit fleirtal er ytra av menn.

Tabell 22 Etterstilt *akkurat* i Nordisk dialektkorpus etter sortering

UM	8 (50 %)	434458	1,84 (54 %)
GM	3 (19 %)	566303	0,53 (16 %)
UK	3 (19 %)	460894	0,65 (19 %)
GK	2 (12 %)	536265	0,37 (11 %)
Sum	16 (100 %)		

Mennene står for til saman 69 % av døma med etterstilt *akkurat*, kvinnene for berre 31 %. Dette resultatet er overraskande, gitt (den ikkje-signifikante) tendensen til høgare gjennomsnittsskår blant dei kvinnelege informantane i spørjeundersøkinga. Ut frå tala i Tabell 22 er alder ein like viktig faktor, med i alt 69 % yngre informantar mot 31 % eldre, og med endå tydelegare resultat om ein tek omsyn til kor mange ord som er ytra. Datamaterialet er lite, men resultatet stemmer overeins med at alder er ein signifikant variabel for etterstilt *akkurat* i spørjeundersøkinga vår, i favør av dei unge (jf. Tabell 12).

Det siste uttrykket vi skal sjå på, er etterstilt *altså*, som heller ikkje fekk signifikante resultat for kjønn i spørjeundersøkinga. Det er 587 treff på segmentfinalt *altså* i NDK (med rundt 4/5 relevante døme). Dei fordelar seg blant informantkategoriane som vist i Tabell 23 på neste side. Til saman står dei mannlege informantane for litt over halvparten av døma med etterstilt *altså*, og den same tendensen gjeld om ein tek omsyn til kor mange ord dei har ytra. Desse tala står tilsynelatande i kontrast til fråsegna i Norsk Ordbok om at etterstilt *altså* (då ordboksartikkelen vart skriven) vart nytta "sær i kvinnemål". Det er likevel ikkje grunn til å seie at Norsk Ordbok tok feil. Tabell 24 viser at tala i LIA norsk, som inneheld eldre datamateriale, skil seg frå tala i NDK.

Tabell 23 Segmentfinalt *altså* i Nordisk dialektkorpus (ikkje sortert)

	Segmentfinal posisjon	Einingar	Per 100.000 einingar
UM	99 (17 %)	434458	23 (20 %)
GM	232 (40 %)	566303	41 (36 %)
UK	89 (15 %)	460894	19 (17 %)
GK	167 (28 %)	536265	31 (27 %)
Sum	587 (100 %)		

Tabell 24 Segmentfinalt *altså* i LIA norsk (ikkje sortert)

	Segmentfinal posisjon	Einingar	Per 100.000 einingar
Mann	1072 (59 %)	2280394	47 (43 %)
Kvinne	741 (42 %)	1196143	62 (57 %)
Sum	1813 (100 %)		

Her er tendensen nettopp den som Norsk Ordbok hevda då ordboksartikkelen vart skriven, nemleg at finalpartikkelen *altså* er relativt meir frekvent blant kvinner enn blant menn. Skilnaden er riktig nok ikkje så stor.

3.4.3 Oppsummering om kjønn

Etterstilt *mann* fekk signifikant høgare skår av menn enn av kvinner i spørjeundersøkinga vår, og motsett for etterstilt *rett og slett*. Men sidan det er svært få korpusdøme på desse uttrykka, kan vi likevel ikkje konkludere noko sikkert om kjønnsprofilen til desse etterstilte uttrykka.

Tre uttrykk som gjev opphav til nesten signifikante mønster i spørjeundersøkinga, har vist seg å ha ein tydelegare kjønnsprofil når det gjeld faktisk språkbruk. I NDK blir *ser du* og *gitt* nytta spesielt ofte av eldre menn, og generelt meir av menn enn av kvinner, medan *liksom* blir nytta spesielt ofte av yngre kvinner og generelt hyppigare av kvinner enn av menn. I sum kan ein med relativt stor sikkerheit seie at desse tre uttrykka har ein kjønnsprofil og er knytte til anten kvinner eller menn:

MENN: *ser du, gitt*

KVINNER: *liksom*

Det at det finst norske etterstilte pragmatiske partiklar som ser ut til å bli nytta særleg hyppig av eldre menn, er, så langt vi kjenner til, eit nytt funn.

3.5 *Sambandet mellom rapportert og faktisk språkbruk*

No som vi har samanlikna dei mest tydelege resultatata frå spørjeundersøkinga med korpusdata, kan vi vurdere i kor stor grad det er samsvar mellom rapportert språkbruk i spørjeundersøkinga og faktisk språkbruk i korpusa, og kva dei to undersøkingane seier om fordelar og ulemper ved dei to metodane.

Alt i alt er det overraskande stort samsvar mellom resultatata for rapportert språkbruk i spørjeundersøkinga og faktisk språkbruk i korpusa. Blant dei 46 uttrykka vi har undersøkt gjennom spørjeundersøkinga, er det 25 uttrykk som har signifikante mønster for parameteren geografisk region, 20 med signifikante mønster for alder, og 2 med signifikante mønster for kjønn. Generelt er graden av samsvar mellom desse resultatata og korpusdataa stor, men vi må ta nokre atterhald: 1) I eitt tilfelle fann vi beint ut motstridande mønster i spørjeundersøkinga og NDK (dette gjaldt *veit du* for parameteren ung/gamal); 2) i tre tilfelle viste det seg at ikkje-signifikante tendensar i spørjeundersøkinga svarte til tydelege mønster i korpusdataa (dette gjaldt *ser du*, *gitt* og *liksom* for parameteren kvinne/mann); 3) i mange høve var det ikkje nok korpusdata til å kunne konkludere over sambandet mellom rapportert og faktisk språkbruk (t.d. *mann* og *rett og slett*); 4) for nokre sær sær frekvente uttrykk har vi ikkje utført korpusundersøkingar; og 5) vi har stort sett ikkje samanlikna ikkje-signifikante mønster frå spørjeundersøkinga med korpusdata.

Det uttrykket som mest tydeleg gjev opphav til motstridande resultat mellom spørjeskjema og korpusdata, er etterstilt *veit du*. Dette uttrykket fekk signifikant høgare skår av dei unge i spørjeundersøkinga, men er likevel langt meir frekvent blant dei eldre i NDK. I korpuset er det både fleire eldre enn yngre som nyttar uttrykket, og det er fleire superbrukarar blant dei eldre. Vi har argumentert for at den mest sannsynlege årsaka til dei motstridande resultatata er at dei eldre og yngre språkbrukarane har ulike normative haldningar til uttrykket, og at dette er spegla i spørjeundersøkinga (trass i at vi spurde om faktisk språkbruk). Vi kan ikkje vite sikkert om det er dette som har skjedd, og vi veit ikkje kvifor dette rammar nettopp *veit du*. Uansett er misforholdet ei påminning om at spørs-

mål om språkbruk på eit spørjeskjema kan bli påverka av informantane sine språkhaldningar.

Vi har i liten grad samanlikna ikkje-signifikante resultat frå spørjeundersøkinga med korpusdata, men for nokre få uttrykk har vi gjort eit unnatak. Mellom anna har vi søkt i NDK etter *ser du*, *gitt* og *liksom*, sjølv om spørjeundersøkinga berre gav nesten signifikante resultat for desse uttrykka. Korpusundersøkinga viser at etterstilt *liksom* er meir frekvent hos kvinner enn hos menn, særleg yngre kvinner, medan *gitt* og *ser du* er meir frekvente blant menn, særleg eldre menn. Det at desse mønstera for faktisk språkbruk ikkje resulterte i signifikante resultat i spørjeundersøkinga, viser at spørjeskjema av den typen vi har nytta, ikkje er ideelt for å undersøke kjønnsprofilen til språklege fenomen. Dette er ikkje overraskande. Ein viktig faktor når det gjeld skilnader i bruken av etterstilte uttrykk hos ulike kjønn, er frekvensen av uttrykket. Nokre uttrykk blir nytta meir hyppig av eitt av kjønna, og kanskje med fleire funksjonar. Medan korpusdata vil kunne avdekke slike skilnader, vil spørjeskjema skjule dei så lenge ein berre spør om uttrykket blir nytta eller ikkje. Når det gjeld *gitt*, *ser du* og *liksom*, er det til dømes som forventa at også personar som nyttar uttrykka svært sjeldan, vil rapportere at det blir nytta av dei sjølve og i dialekta, noko som jamnar ut moglege skilnader mellom informantkategoriane.

Trass i dette fekk vi signifikante resultat for kjønnsparameteren for to av dei 46 uttrykka. Etterstilt *mann* fekk signifikant høgare skår av dei mannlege informantane, medan etterstilt *rett* og *slett* fekk signifikant høgare skår av dei kvinnelege. Diverre er det for få døme i korpusa til at vi kan konkludere om desse resultatata reflekterer faktisk språkbruk eller ikkje. Dessutan er det grunn til å vere på vakt mot at innhaldet i eksempelsetninga kan ha påverka resultatata. Dei to aktuelle eksempelsetningane frå spørjeskjemaet er presenterte i (16a) og (16b).

- (16) a. Ta deg saman, – (mann)
 b. Du var fantastisk, – (rett og slett)

Det er påfallande at innhaldet i eksempelsetningane er så vidt forskjellige, irettesetting (av ein mann) mot rosande omtale, og potensielt nært knytte til stereotypiske syn på kvinner og menn som “mjuke” og “harde”. Eksempelsetninga kan med andre ord ha påverka resultatet. Uavhengig av

faktisk årsak illustrerer dette at eksempelsetningar i slike undersøkingar bør ha eit mest mogleg nøytralt innhald.

Eit anna problem med eksempelsetningar i denne typen spørjeundersøkingar gjeld intonasjon. Mangel på intonasjon er truleg årsaka til at vi fann ein viss diskrepans mellom resultatata for *lell* i spørjeskjemaet (som peiker ut Trøndelag som kjerneområde) og resultatata for *lell* i korpusundersøkinga (som peiker ut Austlandet som kjerneområde for trykklett etterstilt *lell*). Eksempelsetninga i spørjeskjemaet var (17a) saman med døme på uttale, deriblant *lell*. Men medan vi hadde intonasjonsfraseringa i (17b) i tankane, der *lell* er utan ordaksent og har ei anna tyding enn *likevel*, kan det godt hende at informantane førestilte seg intonasjonsfraseringa i (17c), der *lell* har ordaksent og omtrent same tyding som *likevel*.

- (17) a. Du vil ikkje dit, – (lell)
 b. [[du [ˈvil-ikkje] [ˈDIT]_{AE}]_{FF}lell]_{IY}
 c. [[du [ˈvil-ikkje]_{AE} [ˈdit]_{AE} [ˈLELL]_{AE}]_{FF}]_{IY}

Det at korpusundersøkinga gav eit litt anna resultat enn spørjeundersøkinga i dette høvet, illustrerer både at informantar kan sjå føre seg ulike intonasjonsfraseringar av eksempelsetningar og at det å kombinere fleire metodar kan vere særns nyttig.

I tillegg til dei tre konkrete døma som vi har nemnt ovanfor, er det to meir generelle aspekt ved undersøkinga ein bør vere merksam på. For det fyrste er det ein god del uttrykk som vi ikkje fann døme på i korpuset (eller korpusa), eller berre svært få døme. Dette gjeld mellom anna etterstilt *mun tru*, *nett*, *mann*, *visst*, *skal tru*, *må tru* og *rett og slett*. Det andre usikre aspektet ved undersøkinga vår er det at vi stort sett berre har samanlikna dei signifikante resultatata frå spørjeskjemaet med resultat i korpusa, så det kan eksistere mønster for faktisk språkbruk for nokre av uttrykka som ikkje har komme fram her. Eit døme er igjen etterstilt *mann*. Uttrykket fekk høgast gjennomsnittsverdi på Vestlandet i spørjeundersøkinga, men tala er ikkje signifikante. I NDK er det berre to døme på etterstilt *mann* medan det er ei handfull i LIA norsk. Det som er påfallande med dataa i LIA norsk, er at alle døma med unnatak av eitt er frå Vestlandet. Det, saman med dei nesten signifikante resultatata i spørjeundersøkinga, kan tyde på at Vestlandet er kjerneområde for etterstilt *mann*. Igjen kan det vere at eksempelsetninga har vore uheldig. Jamfør

eksempelsetninga frå spørjeundersøkinga, (18a) (tidlegare (16a)), med (18b), som er eitt av døma frå LIA norsk:

- (18) a. Ta deg saman, mann.
b. Det e no flott tur det, mann.

Opphavet til finalpartikkelen *mann* er etter alt å døme vokativen *mann*, men dei to fenomena er likevel ulike. Det er difor uheldig at eksemplisetninga i spørjeskjemaet er ei imperativsetning, som er særleg naturleg i lag med vokativar. Etterstilt *mann* i (18b) er intuitivt meir markert for dei austlandske forfattarane av denne artikkelen enn det (18a) er, truleg fordi (18a) er ei imperativsetning, medan (18b) er ei deklarativsetning. Dersom (18b) var blitt nytta som døme i spørjeundersøkinga, ville vi kanskje ha funne ein meir avgrensa geografisk distribusjon for etterstilt *mann* enn det vi gjorde. Dette viser igjen kor avgjerande eksemplisetningane kan vere i ei spørjeundersøking.

Dei samla resultatane våre viser at kva for metode ein bør nytte i liknande språkvitskapslege undersøkingar, er avhengig av kor frekvent fenomenet er, og kva for aspekt ved fenomenet ein er oppteken av. Sjølv NDK, som er ei omfattande kjelde for talemålsstudiar med nesten 2 millionar ord fordelte på 438 norske informantar, inneheld ikkje nok materiale til at det finst døme på alle uttrykka i vår undersøking. For sjeldsynte språklege fenomen er det difor hensiktsmessig å spørje språkbrukarar direkte om fenomenet framfor å vente på at uttrykka skal dukke opp tilfeldig i dokumenterte samtaler. 286 svar på eit spørjeskjema er til dømes langt å føretrekke framfor 2 døme i eit korpus dersom ein er ute etter å sjå på geografisk distribusjon. Vi konkluderer med at den typen spørjeskjema som vi har nytta, er ein god metode for å avdekke geografiske mønster for ikkje-frekvente språklege fenomen, så lenge ein utformar skjemaet med omhug.

Ulempene ved å nytte spørjeskjema for å undersøke geografiske og demografiske aspekt ved språklege fenomen, er at ein ikkje får innsikt i kor ofte eller korleis språkbrukaren nyttar uttrykket, og at normative haldningar til språk og tilfeldige aspekt ved spørjeskjemaet kan påverke resultatane. Ved å søke i korpus som til dømes NDK og LIA norsk unngår ein desse problema. Så lenge ein tek omsyn til kor mange ord kvar informantkategori har produsert, og er merksam på at automatiske søk ikkje alltid gjev dei treffa ein er ute etter, kan ein ved hjelp av korpus un-

dersøke skilnader mellom språkbrukarar og språkbrukarkategoriar knytte til frekvens og bruksmåtar, og få innsikt i korleis uttrykket faktisk blir nytta. For frekvente språklege fenomen er NDK og andre korpus difor sær verdfulle språkvitskaplege kjelder.

Det å nytte fleire metodar i kombinasjon er det optimale valet, så sant ein har ressursane.

4 Konklusjonar og vidare forskning

Bruken av finalpartiklar er eit fenomen der ein kan vente seg stor individuell variasjon. Likevel har vi gjennom ei undersøking av 46 slike uttrykk avdekt mønster for både geografisk utbreiing, alder og kjønn på dei som nyttar uttrykka.

Når det gjeld den geografiske utbreiinga, har vi mellom anna konkludert med at dei etterstilte uttrykka *radt*, *da ma*, *gitt* og *er von* er spesielt typiske for Austlandet, *venteleg* for Trøndelag, *sant vel* og *sant* for Vestlandet, og *skal tru* for Nord-Noreg. Med tanke på resultatane våre kan ein undre seg over at det ikkje tidlegare har vore tradisjon for å nemne pragmatiske partiklar eller finalpartiklar i faglitteraturen når ein skildrar ulike norske dialekter og gjev oversyn over målmerke og isoglossar. Uansett årsak er det i alle fall liten grunn til ikkje å nemne desse uttrykka når ein heretter gjev oversyn over språklege særtrekk ved norske talemål. Det er òg påfallande at den eksisterande faglitteraturen om pragmatiske partiklar stort sett ikkje har nemnt eller tatt omsyn til dialektskilnadar, noko denne undersøkinga tydeleg har vist at ein må gjere. I denne studien har vi berre sett på dei overordna geografiske regionane Austlandet, Trøndelag, Vestlandet, Nord-Noreg og Sørlandet. Ei naturleg utviding i den vidare forskinga vil vere meir fokuserte studiar av uttrykk, uttalevariantar og funksjonar sett opp mot meir avgrensa geografiske område.

Alder har vist seg å vere ein viktig parameter for bruken av etterstilte pragmatiske partiklar i norsk. Mellom anna har vi funne at etterstilt *jo*, *sant*, *eller*, *liksom*, *akkurat* og *ikkje sant* er meir typiske for dei unge språkbrukarane enn for dei eldre. På den andre sida er dei etterstilte uttrykka *sann*, *kan du skjønne*, *sant å seie*, *dei kallar*, *skal tru*, *venteleg*, *var sant*, *kan du vite* og *må tru* meir typiske for dei eldre språkbrukarane. Tidlegare studiar av samanhengen mellom alder og pragmatiske partiklar har stort sett handla om ungdomsspråk, medan denne studien har inkludert uttrykk

som er utprega tradisjonelle og som blir nytta meir av dei eldre språkbrukarane. Tydinga og funksjonen til desse uttrykka bør få eit spesielt fokus i den vidare forskinga, for dersom dei er på veg ut, er det særleg viktig å undersøke korleis dei blir nytta før det er for seint. Ein slik dokumentasjon vil krevje andre metodar enn dei som er nytta i studien vår, for det finst i liten grad døme på desse uttrykka i eksisterande talemålskorpus.

Det har tidlegare vore hevda at nokre pragmatiske partiklar er eit «bertefenomen», altså at dei er spesielt vanlege blant unge kvinner. Vi har avdekt at det òg finst «gubbepartiklar». Undersøkinga vår har stadfesta at etterstilt *liksom* er meir frekvent hos kvinner enn hos menn (jf. Hasund 2006), særleg unge kvinner, men òg at etterstilt *gitt* og *ser du* blir nytta oftare av menn enn av kvinner, særleg eldre menn. For vidare forskning på sambandet mellom demografiske kategoriar og pragmatiske partiklar er det mykje å ta tak i. Undersøkinga vår var avgrensa til 46 finalpartiklar med fokus på talemålsvariasjon, og det var eit uttalt mål å rekruttere relativt stadbundne informantar. Dersom ein inkluderer informantar frå andre og meir spesifikke sosiokulturelle grupper, til dømes minoritetsspråklege grupper, vil ein truleg finne andre interessante uttrykk og mønster.

I undersøkinga vår nytta vi to ulike metodar, spørjeskjema og korpusstudiar, og eitt av måla var å undersøke i kva grad spørjeskjema er eigna for dei forskingsspørsmåla vi hadde som utgangspunkt. Ved å velje dei same informantkategoriane og dei same geografiske målepunkta som i Nordisk dialektkorpus, kunne vi samanlikne den rapporterte språkbruken for ein informantkategori i spørjeskjemaet med den faktiske språkbruken for same informantkategori i korpuset. Hovudkonklusjonen vår er at spørjeskjema er veileigna for å undersøke geografisk utbreiing og aldersavhengig variasjon for pragmatiske partiklar, så sant ein utformar spørjeskjemaet med omhug. Spørjeskjema er derimot dårleg eigna til å undersøke ulik språkbruk blant kvinner og menn; til dét bør ein nytte korpus eller andre metodar, sidan skilnaden ofte manifesterer seg i form av ulik frekvens for eit uttrykk. Ein metode vi vil framheve som særleg aktuell for oppfølgingsstudiar, er å gjere opptak av enkeltinformantar i situasjonar der det er særleg sannsynleg at det aktuelle uttrykket kan bli nytta. I og med at etterstilte pragmatiske partiklar ofte er knytte til uformelt, munnleg språk, og ofte har funksjonar som heng saman med interaksjonen mellom samtaledeltakarane (sjå t.d. Aijmer 2013), bør

opptaka bli utførte i mest mogleg uformelle og naturlege situasjonar mellom språkbrukarar som talar same dialekt og står på like fot. Denne metoden kan gjerne kombinerast med intervju med språkbrukaren, der fenomenet ein er oppteken av, blir tematisert og undersøkt gjennom direkte utspørjing. Ei anna interessant kjelde til informasjon om denne typen uttrykk, er Nasjonalbiblioteket sitt arkiv over alle norske tekster, deriblant dialogar i skjønnlitterære verk.

Til sist vil vi framheve to retningar for vidare forskning som vi meiner er spesielt interessante og viktige. Den eine gjeld tydinga og funksjonen til dei finalpartiklane vi har sett på og andre liknande uttrykk. Desse orda blir ofte oversett fordi dei ikkje medverkar til det sanningsfunksjonelle innhaldet i setninga. Like fullt er dei del av det norske språket og ein del av den norske kulturen, og den bør vi sjølv sagt dokumentere. Eit anna interessant tema er samanhengen mellom den etterstilte posisjonen og alder. Ifølgje studien vår er det ein tendens (når ein held andre faktorar konstante) til at den etterstilte posisjonen blir nytta meir frekvent av dei unge språkbrukarane enn av dei eldre for dei orda dei har i vokabularet sitt. Ifølgje mellom andre Traugott (2016) og Lenker (2010) har bruken av finalpartiklar i engelsk auka frå gamalengelsk og fram til i dag, og Hancil, Post og Haselow (2015: 5) spekulerer i om dette kan vere ein trend i fleire europeiske språk. Vi treng meir data for å undersøke om mønstera vi har funne for norsk skuldast 'livsfaseendring' eller ikkje, men kan hende ser vi her konturane av ei språkhistorisk endring.

Referansar

- Aijmer, Karin og Anne-Marie Simon-Vandenberg. 2011. Pragmatic markers. I: *Discursive Pragmatics*, red. Jan Zienkowski, Jan-Ola Östman & Jef Verschueren. *Handbook of Pragmatics Highlights*, 223–243. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Aijmer, Karin. 2013. *Understanding Pragmatic Markers. A Variational Pragmatic Approach*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- Andersen, Gisle. 2001. *Pragmatic Markers and Sociolinguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Andersen, Gisle og Thorstein Fretheim. 2000. *Pragmatic markers and propositional attitude*. Amsterdam: John Benjamins.

- Askeland, Anneke. 2020. *Serdu*: eit attersyn og eit nytt perspektiv. I: *Leksikografen frå Leksvika. Festskrift til Laurits Killingbergtrø på åttiårsdagen 4. februar 2020*, red. Olaf Almenningen mfl., 75–81. Oslo: Novus Forlag.
- Berthelin, Signe og Kaja Borthen. 2019. The semantics and pragmatics of Norwegian sentence-internal *jo*. *Nordic Journal of Linguistics* 42 (1), 3–33.
- Blakemore, Diane. 1987. *Semantic constraints on relevance*. Oxford: Blackwell.
- Borthen, Kaja. 2014. Hva betyr *da*, *da*? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 32 (2), 257–306.
- Borthen, Kaja. 2018. Store spørsmål om små ord. Innledning til temanummer om pragmatiske partikler i norsk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (2), 225–247.
- Borthen, Kaja, Anders Nøklestad, Åshild Søfteland, Perlaug Marie Kveen og Elena Karagjosova, 2018. *Database for etterstilte småord i norsk (Småord-databasen)*. Tekstlaboratoriet, Universitetet i Oslo, <https://tekstlab.uio.no/not>.
- Dagsgard, Asbjørn. 2006. *Målet i Lom og Skjåk. Ordliste og grammatikk*. Lom kommune/Skjåk kommune.
- Donali, Ingeborg, Kristoffer Kruken og Andreas Bjørkum. 1988. *Oppdaling: Ord og uttrykk*. Trondheim: Strindheim trykkeris forlag.
- Elspaß, Stephan og Werner König (red.). 2008. *Sprachgeographie digital. Die neue Generation der Sprachatlanten (mit 80 Karten)*. Hildesheim: Olms.
- Fischer, Kerstin (red.). 2006. *Approaches to discourse markers*. Amsterdam: Elsevier.
- Fjeld, Ruth Vatvedt. 2001. Ingenting å snakke om – kvinneord og ord-bøker. *Språknytt* (4), 10–13.
- Foolen, Ad. 1997. Pragmatic particles. I: *Handbook of Pragmatics*, red. Jef Verschueren, 1–24. Amsterdam: John Benjamins.
- Fraser, Bruce. 1996. Pragmatic markers. *Pragmatics* 6 (2), 167–190.
- Fretheim, Thorstein. 1981. ‘Ego’-dempere og ‘alter’-dempere. *Maal og Minne* 1–2, 86–100.
- Fretheim, Thorstein. 1989. The two faces of the Norwegian inference particle *da*. I: *Sprechen mit Partikeln*, red. Harald Weydt. Berlin: De Gruyter.

- Fretheim, Thorstein. 1992. Themehood, rhemehood and Norwegian focus structure. *Folia Linguistica* XXVI/1–2, 111–149.
- Fretheim, Thorstein. 2015. A relevance-theoretic perspective on the Norwegian utterance-final particles *da* and *altså* compared to their English counterpart *then*. I: *Final Particles*, red. Sylvie Hancil, Alexander Haselow og Margje Post, 249–283. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Fried, Mirjam og Jan-Ola Östman. 2005. Construction Grammar and spoken language: The case of pragmatic particles. *Journal of Pragmatics* 37 (11), 1752–1778.
- Hancil, Sylvie, Margje Post og Alexander Haselow. 2015. Introduction: Final particles from a typological perspective. I: *Final Particles*, red. Sylvie Hancil, Alexander Haselow og Margje Post, 3–38. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Hasund, Ingrid Kristine. 2006. *Ungdomsspråk*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Hockett, Charles. 1950. Age-grading and linguistic continuity. *Language* 26, 449–59.
- Hårstad, Stian. 2010. *Unge språkbrukere i gammel by*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Izutsu, Mitsuko Narita og Katsunobu Izutsu. 2013. From discourse markers to modal/final particles. What the position reveals about the continuum. I: *Discourse markers and modal particles. Categorization and description*, red. Liesbeth Degand, Paola Pietrandrea & Bert Cornillie, 217–235. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Johannessen, Janne Bondi. 2003. Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I: *På språkjakt – problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, red. Janne Bondi Johannessen, 133–171. Oslo: Unipub forlag.
- Johannessen, Janne Bondi, Øystein Vangsnes, Joel Priestley og Kristin Hagen. 2014. A multilingual speech corpus of North-Germanic languages. I: *Spoken Corpora and Linguistic Studies*, red. Tommaso Raso og Heliana Mello, 69–83. John Benjamins Publishing Company.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Åfarli og Øystein Vangsnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. I: *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*, red. Kristiina Jokinen og Eckhard Bick, 73–80. *NEALT Proceedings Series Volume 4*. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/index.html>.

- Jucker, Andreas og Yael Ziv. 1998. *Discourse markers: Descriptions and theory*. Amsterdam: John Benjamins.
- Labov, William. 1978. On the use of the present to explain the past. I: *Readings in historical phonology*, red. Philip Baldi og Ronald Werth, 275–312. University Park, Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Lakoff, Robin. [1975] 1989. *Language and Woman's Place*. New York: Harper Torchbooks.
- Lenker, Ursula. 2010. *Argument and rhetoric: Adverbial connectors in the history of English*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Lind, Marianne. 2005. Samtalen – den grunnleggende språkbruksformen. I: *Språk. En grunnbok*, red. Kristian E. Kristoffersen mfl., 121–144. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mæhlum, Brit og Unn Røyneland. 2012. *Det norske dialektlandskapet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Nilsen, Randi Alice. 1992. *Intonasjon i interaksjon*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Trondheim.
- Opsahl, Toril. 2002. “Jeg bare: Hæ?! Hva skjedde her da?” *En studie av de kommunikative funksjonene til diskurspartikkelen ‘bare’ i et ungdomsspråkmateriale*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo.
- Opsahl, Toril og Jan Svennevig. 2012. – Og vi bare sånn “grattis”! Sitatmarkørene *bare* og *sånn* i talespråk. I: *Grammatikk, bruk og norm. Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen, 15. april 2012*, red. Hans-Olav Enger m.fl., 219–236. Oslo: Novus Forlag.
- Opsahl, Toril. 2014. Kvinnemål, altså. I: *Frå A til Å. Veneskrift til Dagfinn Worren på 70-årsdagen 28. desember 2014*, red. Olaf Almenningen m.fl., 59–62. Oslo: Novus Forlag.
- Precht, Kristen. 2008. Sex Similarities and Differences in Stance in Informal American Conversation. *Journal of Sociolinguistics* 12 (1), 89–111.
- Schiffrin, Deborah. 1987. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Svennevig, Jan. 2014. “Det er nå trivelig der innpå, da”. Nå – en diskursmarkør i tilbakegang. I: *Språk i Norge og nabolanda. Ny forskning om talespråk*, red. Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen, 291–314. Oslo: Novus Forlag.

- Svennevig, Jan og Ingrid Kristine Hasund. 2018. Uformelt talespråk. I: *Praksis. Norsk språkhistorie II*, red. Brit Kirsten Mæhlum, 119–162. Oslo: Novus Forlag.
- Søfteland, Åshild og Kaja Borthen. 2018. “Æ e trønder, æ, sjø!” Den pragmatiske partikkelen *sjø* i midt-norske dialektar. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (2), 249–280.
- Søfteland, Åshild. 2018. *Nordisk dialektkorpus: introduction aux recherches sur les parlers dans le Norden*. *Nordiques* 35, 95–115. [Norsk versjon: Nordisk dialektkorpus – ei innføring i forskning på nordiske talespråk].
- Talbot, Mary. 2010. *Language and Gender*, 2nd edition. Cambridge: Polity Press.
- Traugott, Elisabeth. 2016. On the rise of types of clause final pragmatic markers in English. *Journal of Historical Pragmatics* 17 (1), 26–54.
- Unger, Christoph. 2018. Sosial mening, pragmatiske partikler og pragmatisk teori. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (2), 331–352.
- Urbanik, Pawel. 2018. Kan du ikke stå der, da? En sosiokognitiv analyse av finalpartikkelen *da* i interrogative *kan*-anmodninger. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (2), 299–330.
- Uri, Helene. 2018. *Hvem sa hva? Kvinner, menn og språk*. Oslo: Gyldendal.
- Wagner, Suzanne Evans. 2012. Age Grading in Sociolinguistic Theory. *Language and Linguistics Compass* 6/6, 371–382.
- Weidt, Harald. 1969. *Abtönungspartikel. Die deutschen Modalwörter und ihre französischen Entsprechungen*. Berlin: Gehlen.
- Zimmermann, Malte. 2011. Discourse Particles. I: *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning* (Handbooks of Linguistics and Communication Science, vol. 33/2), red. Klaus von Heusinger og Claudia Maienborn, 2012–2038. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Aarmo, Eirin. 2020. «Lell» og «likevel». En sammenlignende analyse av adverbene «lell» og «likevel». Masteroppgave i Lektor i nordisk. NTNU.
- Aarset, Terje. 1996. *Det norske Folkesprogs Grammatik*. Vol. Nr. 1, *Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet*. Høgskulen i Volda.
- Aasen, Ivar. 1848. *Det norske Folkesprogs Grammatik*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim.

Aasen, Ivar (1965 [1864]). *Norsk Grammatik* (Omarb. Udg. af “Det Norske folkesprogs Grammatik”, 3die uforandr. Udg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

Elektroniske kjelder

LIA norsk – korpus av eldre dialektopptak:

<http://tekstlab.uio.no/LIA/korpus.html>

Nordisk dialektkorpus: <http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>

Norsk Ordbok – ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftspråket. 2020/under oppdatering. Henta innan januar 2020 frå <http://no2014.uio.no/perl/ordbok/no2014.cgi>

Småorddatabasen – database over etterstilte småord i norsk:

<https://www.ntnu.edu/isl/etterstiltesmaord>

Abstract

This article reports on a study of geographical and demographical aspects of 46 final particles in Norwegian dialects, among them *gitt* (< lit. ‘boy’), *sant* (< lit. ‘true’) and *kan du skjønne* (< lit. ‘can you realize’). In the first part of the study, a questionnaire was used as the method. The results from this study show to what extent informants from different regions in Norway report on use of the given final particles. The second part of the study is an investigation of the use of the 46 final particles in the corpora *Nordisk dialektkorpus* and *LIA norsk*. In sum, the study shows that i) many of the 46 final particles are delimited geographically; ii) some of the expressions are used to greater extent by the older informants than by the younger ones, and the other way around; iii) a few expressions have a more frequent use among men than among women, and the other way around, and iv) overall, younger people seem to place expressions in the final (tag) position more often than do older people when more than one syntactic position is possible. In addition, the study contributes insights into the two methods that were used.

FINALPARTIKLAR I NORSKE TALEMÅL

Kaja Borthen
NTNU
Institutt for språk og litteratur
NO-7491 Trondheim
kaja.borthen@ntnu.no

Åshild Sjøfteland
Høgskolen i Østfold
Avdeling for lærerutdanning, norsk-
seksjonen
Postboks 700
NO-1757 Halden
ashild.softeland@hiof.no

Perlaug Marie Kveen
NTNU
Institutt for lærerutdanning
NO-7491 Trondheim
perlaug.kveen@ntnu.no

Elena Karagjosova
FU Berlin
FB Philosophie und Geisteswissen-
schaften, Institut für Deutsche und
Niederländische Philologie
Habelschwerdter Allee 45
DE-14195 Berlin
elenakar@zedat.fu-berlin.de

Anders Nøklestad
Tekstlaboratoriet, ILN
Pb. 1102 Blindern
NO-0317 Oslo
anders.noklestad@iln.uio.no